

Conceptrapportage / 10 april 2013

Integraal huisvestingsplan Onderwijs
Speciaal basisonderwijs en (voortgezet)
speciaal onderwijs

Opdrachtgever:
Gemeente Den Haag,
Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn

Samenstelling:
ICSadviseurs
Maarten Groenen
Peter Jan Bakker

Referentienummer
960214

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Waarom dit onderzoek?	4
1.2	Opbouw van het rapport	5
2	De aanpak	6
2.1	De betrokkenen	6
2.2	De opdracht	6
2.3	Het vervolg	7
3	Het Speciaal Onderwijs (landelijk)	8
3.1	Onderscheid (V)SO en SBO	8
3.2	Ontwikkelingen (V)SO en SBO	9
3.3	Passend Onderwijs	14
4	Speciaal Onderwijs in Den Haag	18
4.1	Inleiding	18
4.2	Speciaal basisonderwijs	18
4.2.1	Leerlingontwikkeling	18
4.2.2	Spreiding	20
4.3	Speciaal Onderwijs	22
4.3.1	Leerlingontwikkeling	22
4.3.2	Spreiding	24
4.4	Voortgezet Speciaal Onderwijs	28
4.4.1	Leerlingontwikkeling	28
4.4.2	Spreiding	29
5	Van plannen naar voorstellen	30
5.1	Inleiding	30
5.2	Terugblik eerdere IHP's per stadsdeel	30
5.3	Voorstellen IHP Speciaal Onderwijs	31
5.3.1	Plannen omringende gemeenten	39
6	Appendix	40
6.1	Inleiding	40
6.2	Speciaal basisonderwijs	40
6.2.1	De Springplank (protestants christelijk)	40
6.2.2	Het Mozaïek (protestant christelijk)	40
6.2.3	Instituut voor Individueel Onderwijs (algemeen bijzonder)	41
6.2.4	Pastoor van Arsschool (rooms-katholiek)	42
6.2.5	Merlijn (rooms-katholiek)	42
6.2.6	De Octaaf (rooms-katholiek)	42
6.2.7	Het Avontuur (interconfessioneel)	43
6.2.8	De Bonte Vlinder (openbaar)	44
6.2.9	De Haagse Beek (openbaar)	44

6.2.10	P.H. Schreuderschool (openbaar)	44
6.3	(Voortgezet) Speciaal onderwijs	45
6.3.1	Koetsveldschool (protestant christelijk)	45
6.3.2	Bernardusschool (rooms-katholiek)	45
6.3.3	De Opperd (rooms-katholiek)	46
6.3.4	Eerste Nederlandse Buitenschool (openbaar)	46
6.3.5	Insp. W.P. Blokpoelschool (openbaar)	47
6.3.6	Insp. S. de Vriesschool (openbaar)	47
6.3.7	De Piramide (openbaar)	48
6.3.8	Cor Emousschool (openbaar)	49
6.3.9	De Strandwacht (openbaar)	49
6.3.10	Midgaard College (algemeen bijzonder)	50
6.3.11	J.C. Pleysierschool (algemeen bijzonder)	50
6.3.12	Tyltylcentrum De Witte Vogel (algemeen bijzonder)	51
	Samenstelling klankbordgroep	53

Inleiding

1.1 Waarom dit onderzoek?

Sinds 1997 beschikt de gemeente Den Haag voor het primair-, speciaal- en voortgezet (speciaal) onderwijs over de 'Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Den Haag 1997'. In dat kader functioneert er een goed overleg met het onderwijsveld in de werkgroep huisvesting en spreiding (HES) van het overlegorgaan van de Haagse schoolbesturen en de gemeente.

Om een planning van de huisvesting voor de langere termijn te maken heeft de gemeente Den Haag sinds 1999 per stadsdeel een Integraal Huisvestingsplan (afgekort IHP) ontwikkeld in overleg met de verschillende betrokkenen. Daarbij is waar mogelijk een concrete relatie gelegd tussen de onderwijshuisvesting en de plannen voor stedenbouwkundige (her)ontwikkeling binnen het betreffende stadsdeel van de Dienst Stedelijke Ontwikkeling van de gemeente Den Haag. Het eerste IHP dat door de gemeente Den Haag werd vastgesteld, was in 1999 voor het stadsdeel Escamp. De afgelopen jaren is voor alle overige stadsdelen eveneens een IHP ontwikkeld en inmiddels heeft er voor stadsdeel Escamp de eerste actualisatie van het IHP plaatsgevonden.

Het (voortgezet) speciaal onderwijs (of (V)SO) en het speciaal basisonderwijs (of SBO) kennen echter andere ontwikkelingen, een andere spreiding en een andere regionale betekenis en behoeven daarom een andere benadering dan het reguliere onderwijs. Belangrijke aandachtspunten binnen deze onderwijssoorten zijn:

- de ontwikkeling van de leerlingenaantallen;
- samenwerking onderwijs en gerelateerde zorgpartijen (bv. jeugdzorg);
- herziening van de samenwerkingsverbanden PO en VO;
- passend onderwijs.

In het bijzonder de door het kabinet aangekondigde bezuinigingen en de invoering van het passend onderwijs dienen voor wat betreft de gevolgen voor de huisvesting een prominente rol te spelen.

Verder zijn de genoemde onderwijssoorten vaak niet georiënteerd op één bepaalde wijk, stadsdeel of gemeente. Het type onderwijs bepaalt sterk het voedingsgebied en dat zal in veel gevallen ook buiten de gemeente Den Haag liggen. Dat zal ook betekenen dat leerlingen uit Den Haag gebruik maken van scholen voor speciaal onderwijs in andere gemeenten.

De gemeente Den Haag heeft ICSadviseurs gevraagd een apart IHP op te stellen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs in de gemeente Den Haag, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de ontwikkelingen in de gemeenten Rijswijk, Leidschendam-Voorburg en Pijnacker-Nootdorp.

1.2 Opbouw van het rapport

De opzet en uitvoering van het onderzoek wordt in hoofdstuk 2 beschreven. In hoofdstuk 3 worden de specifieke onderwijssoorten en de landelijke ontwikkelingen beschreven. Tevens wordt het Passend Onderwijs nader toegelicht. In hoofdstuk 4 komt het speciaal onderwijs in Den Haag aan bod. Voor elke onderwijssoort worden het beleid, de leerlingontwikkeling en spreiding beschreven. In hoofdstuk 5 worden, naast een terugblik op de relevante plannen uit de vorige IHP's per stadsdeel, de concrete resultaten van de voorstellen zoals die in dit project tot stand zijn gekomen op beknopte wijze gepresenteerd. De plannen omtrent het speciaal onderwijs in de omliggende gemeenten worden eveneens genoemd. De huisvestingsvoorstellen zoals die in hoofdstuk 5 beknopt zijn weergegeven, zijn in een uitgebreidere vorm ook opgenomen in hoofdstuk 6, als Appendix.

2 De aanpak

2.1 De betrokkenen

Onderwijshuisvesting is een gedeelde verantwoordelijkheid van de gemeentelijke organisatie en de schoolbesturen. Om een goede invulling te geven aan deze verantwoordelijkheid worden sinds 1999 Integrale Huisvestingsplannen (IHP's) opgesteld. De gemeente Den Haag hanteert hierbij de cyclus dat elk jaar voor één stadsdeel een IHP wordt opgesteld. In 2011 was voor elk stadsdeel een IHP opgesteld en is begonnen met de eerst actualisatie (IHP Escamp II). Deze IHP's gelden als leidraad voor de ontwikkeling van de onderwijshuisvesting van zowel primair-, speciaal- als voortgezet onderwijs binnen de gemeente.

De gemeente heeft vanwege andere ontwikkelingen, een andere spreiding en andere regionale betekenis besloten om voor het speciaal onderwijs (SBO en (V)SO) een apart IHP - traject uit te werken. Bij het opstellen van het IHP Speciaal Onderwijs heeft dit geleid tot een aanpak waarbij overleg is gevoerd met vertegenwoordigers van diverse partijen. Bij het ontwikkelen van de voorstellen zijn de volgende partijen betrokken geweest:

- Vertegenwoordigers van de schoolbesturen
- Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn (OCW)
- beleidsmedewerkers onderwijshuisvesting van de gemeente Leidschendam - Voorburg, Pijnacker - Nootdorp en Rijswijk

Ten behoeve van het opstellen van IHP Speciaal Onderwijs is een Klankbordgroep opgericht, waarin bovenstaande betrokkenen vertegenwoordigd waren. De Klankbordgroep is ten behoeve van dit IHP tweemaal bij elkaar gekomen. Ook heeft een aantal bilaterale overleggen plaatsgevonden en zijn schriftelijke reacties gevraagd en ontvangen.

2.2 De opdracht

ICSadviseurs heeft van de dienst OCW, afdeling Onderwijshuisvesting opdracht gekregen om een Integraal Huisvestingsplan op te stellen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs in de gemeente Den Haag, dat tevens is afgestemd met de gemeenten Leidschendam - Voorburg, Pijnacker - Nootdorp en Rijswijk.

Bij het opstellen van het Integraal Huisvestingsplan is rekening gehouden met:

- de meest recente informatie over het vastgoed en het gebruik (capaciteit en ruimtebehoefte);
- de bestaande voorstellen uit de IHP's van de verschillende stadsdelen;
- een goede spreiding van scholen binnen de regio Den Haag;
- de ontwikkeling van de leerlingaantallen;
- landelijke ontwikkelingen, zoals Passend Onderwijs.

Doel van de opdracht is tevens om op basis van informatie vanuit de schoolbesturen en de dienst OCW, afdeling Onderwijshuisvesting voorstellen te ontwikkelen, die leiden tot optimalisering van het gebruik van schoolgebouwen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs.

Ten slotte is het van groot belang dat bij het gehele proces voldoende terugkoppeling plaatsvindt tussen de visies van de schoolbesturen en de verschillende betrokkenen aan de zijde van de gemeente. Het IHP is dan ook gerealiseerd in nauw overleg met de hiervoor ingestelde Klankbordgroep. Voordat concrete huisvestingsvoorstellen zijn ontwikkeld, heeft met elk schoolbestuur afzonderlijk een gesprek plaatsgevonden.

2.3 Het vervolg

Met het IHP Speciaal Onderwijs is voor de onderwijshuisvesting van deze specifieke onderwijssoort een middellang termijnperspectief ontwikkeld binnen de context van het gehele verzorgingsgebied. Dat maakt het mogelijk om samen met schoolbesturen (en gerelateerde zorgpartijen) afspraken te maken over (verder onderzoek naar) de mogelijke investeringen voor de komende 5 à 10 jaar. Op basis van deze voorstellen kan afstemming plaatsvinden met betrekking tot de realisatie van brede voorzieningen en kan worden ingespeeld op ingrijpende (landelijke) ontwikkelingen als Passend Onderwijs.

Het monitoren van het IHP vindt plaats door middel van het planteam, bestaande uit vertegenwoordigers van de gemeentelijke diensten Onderwijs, Cultuur en Welzijn en Stedelijke Ontwikkeling en de schoolbesturen, dat is gevormd ter uitvoering van reeds vastgestelde Integrale Huisvestingsplannen (per stadsdeel). Bij aanvragen in het kader van het Programma onderwijshuisvesting vindt beoordeling plaats op basis van de geldende wet- en regelgeving en de dan voorliggende gegevens ten aanzien van leerlingenaantallen en leerlingenprognoses.

3 Het Speciaal Onderwijs (landelijk)

3.1 Onderscheid (V)SO en SBO

(Voortgezet) Speciaal onderwijs

(Voortgezet) Speciaal onderwijs is onderwijs voor kinderen met een handicap, chronische ziekte of stoornis. Deze kinderen krijgen in het (voortgezet) speciaal onderwijs meer aandacht en ondersteuning dan in het reguliere onderwijs.

(Voortgezet) Speciaal onderwijs is voor leerlingen met een lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke handicap en leerlingen met psychiatrische of gedragsproblemen. Het (voortgezet) speciaal onderwijs is onderverdeeld in 4 Clusters:

Cluster 1: scholen voor blinde of slechtziende kinderen (visueel gehandicapte kinderen), mogelijk in combinatie met een andere beperking.

Cluster 2: scholen voor dove kinderen, slechthorende kinderen, kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden en kinderen met communicatieve problemen zoals bepaalde vormen van autisme, eventueel in combinatie met een andere handicap.

Cluster 3: scholen voor kinderen met lichamelijke en/of verstandelijke beperkingen, zeer moeilijk lerende kinderen en langdurig zieke kinderen met een lichamelijke handicap, kinderen met epilepsie en meervoudig gehandicapte kinderen die zeer moeilijk leren, al dan niet in combinatie met een andere handicap.

Cluster 4: scholen voor kinderen met ernstige gedragsproblemen en/of psychiatrische problemen en voor kinderen verbonden aan pedologische instituten.

Een groot deel van de kinderen heeft een meervoudige beperking. Bij de indicatiestelling geldt dat de meest belemmerende beperking bepalend is.

Leerlingen in het speciaal onderwijs gaan meestal na hun 12e naar het voortgezet speciaal onderwijs. Hier kunnen ze blijven tot maximaal hun 20e verjaardag. Het (voortgezet) speciaal onderwijs is geregeld in de Wet op de expertisecentra (WEC).

Speciaal basisonderwijs

Naast het (voortgezet) speciaal onderwijs is er het speciaal basisonderwijs.

Speciale basisscholen zijn bedoeld voor:

- moeilijk lerende kinderen;
- kinderen met opvoedingsmoeilijkheden;
- alle andere kinderen die speciale ondersteuning en aandacht nodig hebben.

Deze scholen hebben dezelfde kerndoelen als reguliere basisscholen. Kerndoelen beschrijven wat een leerling aan het eind van de basisschool moet kennen en kunnen. Een leerling in het speciaal basisonderwijs krijgt meer tijd om de kerndoelen te bereiken. De scholen hebben kleinere groepen en meer deskundigen. Leerlingen kunnen tot hun 14e jaar op een school voor speciaal basisonderwijs terecht. Na het speciaal basisonderwijs gaan leerlingen naar het vmbo, het praktijkonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs.

Scholen voor speciaal basisonderwijs werken vaak samen met reguliere basisscholen. Scholen voor speciaal basisonderwijs vallen onder de Wet op het primair onderwijs (WPO). Bron: www.rijksoverheid.nl

3.2 Ontwikkelingen (V)SO en SBO

Cluster 1: Visueel gehandicapten

“Bij alle locaties voor Cluster 1 - onderwijs is in de laatste vijf jaar veel verbetering te zien in de huisvesting door nieuwbouw of verbouwingen. De gebouwen waren verouderd, te krap of voldeden niet meer aan de eisen die bij het gewijzigde onderwijsaanbod noodzakelijk zijn. Bovendien zijn de (onderwijs)instellingen op landelijk niveau gaan samenwerken of gefuseerd waardoor er veel wijzigingen kwamen in bestuur en/of managementstructuur. Er is ook een verandering te zien in de leerlingenpopulatie. Het aantal leerlingen in de ambulante begeleiding groeit sterk, hetgeen samengaat met de tendens dat er minder leerlingen met enkelvoudige visusproblematiek op de so-locaties worden aangemeld. Daarnaast krijgen de speciale scholen steeds meer leerlingen binnen met complexe problematiek of meervoudige beperkingen.”

Ontwikkeling Cluster 1	2003/04	2005/06	2007/08	2009/10	2010/11	Δ 2003-'11 (%)
Totaal cluster 1	694	704	739	769	759	9,4%
Totaal cluster 1 - SO	497	503	492	513	498	0,2%
Totaal cluster 1 - VSO	197	201	247	256	261	32,5%
Visueel gehandicapten	694	397	541	461	569	-18,0%
Meervoudig gehandicapten	0	307	198	308	190	

BRON: CBS Statline (2012)

Niet alleen het aantal Cluster 1-leerlingen in het (v)so is de afgelopen jaren licht gestegen, maar ook het aantal leerlingen met een Cluster 1-indicatie in het regulier onderwijs is duidelijk toegenomen.

BRON: De kwaliteit van het onderwijs in Cluster 1 (Inspectie van het Onderwijs, 2010)

Cluster 2: Auditief en communicatief gehandicapten

“Binnen Cluster 2 zijn er scholen met een homogene leerlingenpopulatie, zoals scholen die lesgeven aan enkel dove leerlingen. De meeste scholen hebben een heterogene leerlingenpopulatie. Overigens voert over het algemeen één ‘type’ beperking de boventoon, veelal de ernstige spraak- en taalmoeilijkheden. De heterogeniteit varieert van bijvoorbeeld enkele slechthorende leerlingen in groepen met esm-leerlingen tot scholen met ongeveer evenveel leerlingen met de te onderscheiden beperkingen.

Sinds een aantal jaar is er een nieuwe categorie dove leerlingen, te weten dove leerlingen met een cochleair implantaat (CI). Een CI is een elektronisch apparaatje dat in het gehoororgaan wordt geïmplanteerd. Daardoor is het mogelijk spraakklanken en geluid te onderscheiden. De taalvaardigheid van deze leerlingen kan echter aanzienlijk toenemen ten opzichte van dove leerlingen. Dat geldt vooral voor leerlingen die op jonge leeftijd een CI ontvangen. Er blijkt over het algemeen nog veel variatie te zijn in de taalvaardigheid.”

Ontwikkeling Cluster 2	2003/04	2005/06	2007/08	2009/10	2010/11	Δ 2003-'11 (%)
Totaal cluster 2	8.732	8.870	9.193	9.065	9.080	3,8%
Totaal cluster 2 - SO	6.964	6.934	7.094	6.880	6.865	-1,2%
Totaal cluster 2 - VSO	1.768	1.936	2.099	2.185	2.215	23,6%
Dove kinderen	600	673	671	648	625	4,2%
Slechthorende kinderen	2.541	2.211	2.237	2.234	2.231	-12,2%
Meervoudig gehandicapten cluster 2	1.224	641	587	579	564	-53,9%
Ernstige spraakmoeilijkheden	4.367	5.345	5.698	5.604	5.660	29,6%

BRON: CBS Statline (2012)

“Verschillende scholen kampen met huisvestingsproblemen. Daarbij gaat het voornamelijk om (geschikte) praktijklokalen”. Om dit te verbeteren is de Tijdelijke regeling praktijkgericht onderwijs (V)SO 2007 ingevoerd.

“Ook de huisvesting van ambulante begeleiders in de (v)so-scholen is regelmatig moeilijk te realiseren. Wanneer ambulante begeleiders hun werkzaamheden kunnen voorbereiden op een Cluster 2-school, kunnen zij echter makkelijker ‘feeling’ met het Cluster 2-onderwijs houden. Dat komt de deskundigheidsbevordering ten goede.

Het aantal Cluster 2-leerlingen in het (v)so is de afgelopen jaren redelijk constant gebleven. Het aantal leerlingen met een Cluster 2-indicatie in het regulier onderwijs is echter duidelijk toegenomen.

BRON: De kwaliteit van het onderwijs in Cluster 2 (Inspectie van het Onderwijs, 2010)

Cluster 3: Lichamelijk en verstandelijk gehandicapten

Binnen de onderwijsinstellingen van Cluster 3 bestaat een grote variëteit. Er zijn scholen voor lichamelijk gehandicapte (lg; mytylscholen), voor meervoudig gehandicapte (mg; tytylscholen), voor langdurig, somatisch zieke (lz) en voor zeer moeilijk lerende kinderen (zmlk).

Veel scholen melden dat er een groeiende groep leerlingen is die, naast lichamelijke en/of verstandelijke beperkingen, aandacht vragen voor hun gedrag. Dit geldt bijvoorbeeld voor leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum, die om een bijzondere aanpak vragen. Verder betreft het leerlingen met een zodanig oppositioneel gedrag (aandachtsproblemen, hyperactiviteit, veel aandacht opeisend, explosief gedrag) dat het in soms ernstige mate storend werkt in het onderwijsleerproces.

Ontwikkeling Cluster 3	2003/04	2005/06	2007/08	2009/10	2010/11	Δ 2003 - '11 (%)
Totaal cluster 3	24.602	25.891	27.053	27.008	26.978	9,7%
Totaal cluster 3 - SO	16.159	16.436	16.320	14.220	14.045	-13,1%
Totaal cluster 3 - VSO	8.443	9.455	10.733	12.788	12.933	53,2%
<i>Zeer moeilijk lerende kinderen</i>	16.261	16.588	17.249	16.882	16.568	1,9%
<i>Somatisch langdurig zieken</i>	1.778	1.771	1.883	1.862	1.893	6,5%
<i>Lichamelijk gehandicapten</i>	2.793	2.729	2.786	2.740	2.479	-11,2%
<i>Meervoudig gehandicapten</i>	3.770	4.803	5.135	5.524	6.038	60,2%

BRON: CBS Statline (2012)

Cluster 4: Ernstige gedragsproblemen

“Leerlingen in Cluster 4-scholen verschillen onderling sterk in hun onderwijsrelevante persoonskenmerken. Wat veel leerlingen wel gemeen hebben, is hun slechte motivatie en een vaak grote onderwijsachterstand. Een belangrijke oorzaak is dat plaatsing in een Cluster 4 - voorziening (vrijwel) altijd gebeurt tegen de wil van de leerling en/of wordt ervaren als het sluitstuk van een mislukte onderwijsloopbaan. Bovendien gaat het in de onderwijsvoorzieningen om een zware categorie gedragsproblemen; problemen waar in eerdere fasen zowel jeugdzorg, justitie als gewone scholen niet zijn geslaagd in hun aanpak. Er is vrijwel altijd sprake van problemen in meerdere milieus (thuis, school, buurt), drugs- en alcoholverslaving, een verleden met delicten, wegloop- en zwerfgedrag, aandachtsproblemen in combinatie met hyperactiviteit en een verstoorde waarneming van sociale informatie. Bovendien kampt een groot deel van de leerlingen met psychiatrische problemen of stoornissen. Ook de cognitieve mogelijkheden van de leerlingen in Cluster 4 variëren sterk (lage versus hoge intelligentie; de laatste groep neemt sterk toe), zodat deze relatief kleine scholen vrijwel de gehele breedte van het onderwijsaanbod moeten kunnen bieden.” Opvallend hierbij is de verhouding jongens - meisjes in deze scholen; ongeveer vier staat tot één (peildatum 1 januari 2006).

“Ruim een kwart (27 procent) van alle Cluster 4-leerlingen zit naast de schoolsituatie ook op een residentiële plaats. Bij desbetreffende leerlingen is sprake van een 24 uursetting, waardoor extra mogelijkheden ontstaan onderwijs

en vorming aan deze kinderen/jongeren te versterken door afstemming tussen school- en woonmilieu.”

Het aantal leerlingen in het Cluster 4 - onderwijs is de afgelopen jaren explosief gestegen (vanaf 2003 met 60%). De meeste groei is er in het voortgezet onderwijs. Vooral het aantal zeer moeilijk opvoedbare kinderen en psychisch langdurig zieken is sinds 2003 enorm gestegen.

Ontwikkeling Cluster 4	2003/'04	2005/'06	2007/'08	2009/'10	2010/'11	Δ 2003 - '11 (%)
Totaal cluster 4	20.024	23.589	27.673	30.811	32.046	60,0%
Totaal cluster 4 - SO	9.946	11.269	12.538	12.631	12.807	28,8%
Totaal cluster 4 - VSO	10.078	12.320	15.135	18.180	19.239	90,9%
<i>Zeer moeilijk opvoedbare kinderen</i>	12.887	15.133	17.758	19.789	20.302	57,5%
<i>Pedologische instituten</i>	1.837	2.079	2.144	2.073	2.188	19,1%
<i>Psychisch langdurig zieken</i>	5.300	6.377	7.771	8.949	9.556	80,3%

BRON: CBS Statline (2012)

“De meeste onderzoekers verklaren deze groei door verbetering (en verruiming) van de definities en diagnostische criteria en door een grotere bekendheid bij leken, reguliere scholen en behandelaars. Ook wordt er op gewezen dat door maatschappelijke ontwikkelingen gedragsproblemen eerder tot uitval leiden.”

BRON: De kwaliteit van het onderwijs aan leerlingen met ernstige gedragsproblemen (Inspectie van het Onderwijs, 2007)

“In een aantal situaties beschikken de onderwijsvoorzieningen niet over een bij de eerder genoemde heterogeniteit van de leerlingenpopulatie passende huisvesting. Vooral in het voortgezet speciaal onderwijs beperken het gemis aan passende (vak)lokalen en (vak)leraren, dan wel het ontbreken van instandhoudingskosten (voor wél goed ingerichte lokalen), de mogelijkheden om voor iedere leerling een passend leer- en vormingsaanbod te realiseren.”

BRON: De kwaliteit van het onderwijs aan leerlingen met ernstige gedragsproblemen (Inspectie van het Onderwijs, 2007)

“Het Cluster 4 - onderwijs kent een wachtlijstproblematiek (en werkt met plaatsingslijsten). De drie meest genoemde oorzaken voor het ontstaan van plaatsingslijsten zijn.

- 1) Toenemende druk op de plaatsingscapaciteit, vooral door leerlingen uit het (speciaal) basisonderwijs;
- 2) Toenemende druk door verzwaring van de gedragsproblematiek;
- 3) Huisvestingsproblemen (tekort aan lokalen) en onvoldoende zicht op de toestroom van nieuwe leerlingen gedurende het schooljaar.”

BRON: Wachtlijsten in het (voortgezet) speciaal onderwijs en in het speciaal basisonderwijs (2010)

Speciaal basisonderwijs

Het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs is het afgelopen decennium aanzienlijk gedaald (bijna 20%).

Schooljaar	2000/'01	2005/'06	2009/'10	2011/'12
Aantal leerlingen SBO	51.558	48.318	43.325	41.792

“De daling van het aantal leerlingen is vanaf 2006 versneld sinds ambulante begeleiding meer en meer is ingezet. In het basisonderwijs groeit al jaren het besef dat méér leerlingen op een gewone basisschool opgevangen kunnen worden. Dat heeft effect: steeds meer leerlingen volgen onderwijs op een normale basisschool”. Bron AOB

Aandeel speciaal (basis)onderwijs

Kinderen kunnen tot 13 jaar naar 3 soorten onderwijs: basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs.

In de onderstaande tabel is de landelijke ontwikkelingen van het aantal leerlingen in de verschillende onderwijssoorten weergegeven. Hieruit komt naar voren dat het aantal en aandeel kinderen in het speciaal basisonderwijs de afgelopen jaren aanzienlijk is gedaald.

Onderwijssoort / jaar	2011		2006	
Basisonderwijs	1.534.400	95,2%	1.549.500	94,9%
Speciaal basisonderwijs	42.800	2,7%	48.300	3,0%
Speciaal onderwijs	34.400	2,1%	35.100	2,1%
Totaal	1.611.600	100%	1.632.900	100%

In de onderstaande tabel is het aantal en aandeel leerlingen in de verschillende onderwijssoorten in Den Haag opgenomen. Een opvallend verschil is het lage aandeel van het speciaal basisonderwijs. Door de schoolbesturen is aangegeven dat dit een bewijs is dat momenteel reeds veel ‘kinderen met extra aandacht’ in het reguliere onderwijs zitten en daarmee in Den Haag al deels sprake is van Passend Onderwijs.

Onderwijssoort	2011	%
Basisonderwijs	45.073	95,8%
Speciaal basisonderwijs	1.000	2,1%
Speciaal onderwijs	999	2,1%
Totaal	47.072	100%

Kinderen kunnen vanaf 12 jaar naar 2 soorten onderwijs: voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs.

In de onderstaande tabel is de landelijke ontwikkelingen van het aantal leerlingen in de verschillende onderwijssoorten weergegeven. Hieruit komt naar

voren dat het aantal en aandeel kinderen in het voortgezet speciaal onderwijs de afgelopen jaren aanzienlijk is toegenomen.

Onderwijssoort / jaar	2011		2006	
Voortgezet onderwijs	939.600	96,5%	939.900	97,5%
Voortgezet speciaal onderwijs	34.400	3,5%	23.900	2,5%
Totaal	974.000	100%	963.800	100%

In de volgende tabel is het aantal en aandeel leerlingen in de verschillende onderwijssoorten in Den Haag opgenomen. Opvallend is het hoge aandeel van het voortgezet speciaal onderwijs. Dit kan echter worden verklaard door het feit dat dit type onderwijs (in Den Haag) een regiofunctie heeft (meer dan het voortgezet onderwijs).

Onderwijssoort	2011	%
Voortgezet onderwijs	23.252	96,1%
Voortgezet speciaal onderwijs	932	3,9%
Totaal	24.184	51%

3.3 Passend Onderwijs

In 2003 is “Weer Samen Naar School” (WSNS) ingevoerd. De organisatie van WSNS is geregeld in samenwerkingsverbanden. Een samenwerkingsverband bestaat uit een aantal basisscholen en 1 of meer scholen voor speciaal basisonderwijs. De bedoeling van WSNS is om leerlingen zoveel mogelijk op de reguliere school te houden. De organisatie van het speciaal onderwijs en WSNS is echter de afgelopen jaren tegen de volgende knelpunten aangelopen:

1. Lichte en zware ondersteuning zijn naast elkaar georganiseerd en kinderen vallen tussen wal en schip. Jaarlijks zitten zo'n 2.500 leerplichtige kinderen ten minste 4 weken thuis.
2. Het systeem is complex en bureaucratisch. Op dit moment zijn in elke gemeente 5 tot 14 samenwerkingsverbanden actief. Elk samenwerkingsverband heeft een eigen indicatiesystematiek. Daarnaast is het aanvragen van een indicatie voor zowel scholen als ouders erg arbeidsintensief en zijn de doorlooptijden lang.
3. Sterke groei van het aantal leerlingen (v)so en met een rugzak en druk op de duurste voorzieningen.
4. De ondersteuning op school is onvoldoende afgestemd op het brede (jeugd)zorgdomein.
5. De kwaliteit van het onderwijs is vaak onvoldoende, en veel leraren hebben onvoldoende ervaring met leerlingen die een specifieke onderwijsbehoefte hebben.

Bron: www.passendonderwijs.nl

Bovenstaande knelpunten en het feit dat de kosten voor het speciaal onderwijs aanzienlijk zijn gestegen, zijn de belangrijkste motieven voor het ontwikkelen van plannen om het speciaal onderwijs beter en efficiënter te organiseren. Het resultaat is de wet Passend Onderwijs.

Passend Onderwijs heeft de volgende doelen geformuleerd:

1. Zo passend mogelijk onderwijs en aanpakken onderwijsbeperking centraal;
2. Leraren zijn beter toegerust;
3. Minder bureaucratie;
4. Budgettaire beheersbaarheid en transparantie;
5. Geen thuiszitters;
6. Afstemming met andere sectoren.

Bron: www.passendonderwijs.nl

Om dit bereiken komen de rugzak (leerlinggebonden financiering), landelijk indicering, regionale expertise centra (REC's) en huidige samenwerkingsverbanden te vervallen. Hiervoor is het volgende in de plaats gekomen:

Hoofdpunten wet Passend Onderwijs

School heeft zorgplicht

- › Ouders melden hun kind aan bij de school die hun voorkeur heeft. Binnen 6 tot 10 weken moet de school een zo passend mogelijk aanbod op de eigen, een andere reguliere of een speciale school binnen de regio regelen. De school heeft een zorgplicht.
- › De school regelt de extra ondersteuning in de klas of een plek op een andere school of de plaatsing in het speciaal onderwijs. Ouders hoeven dus niet meer zelf een ingewikkelde indicatieprocedure te doorlopen. De landelijke indicatiesystematiek wordt afgeschaft.
- › Het accent verschuift van het medisch labelen van kinderen, naar wat zij daadwerkelijk nodig hebben om onderwijs te kunnen volgen. De onderwijsbehoefte is dus vanaf nu het uitgangspunt. In de wet wordt dan ook expliciet gesproken van onderwijsondersteuning van leerlingen.
- › Scholen stellen een schoolondersteuningsprofiel op. Hierin geven zij aan welke onderwijsondersteuning ze aan leerlingen kunnen bieden.
- › Leraren worden opgeleid in het omgaan met verschillende soorten leerlingen in de klas. Hierdoor kunnen leerlingen zo veel mogelijk extra ondersteuning in de klas krijgen, in plaats van daarbuiten.

Samenwerken noodzakelijk

- › Kan de school waar de leerling is aangemeld niet zelf in de benodigde onderwijsondersteuning voorzien, dan is het de verantwoordelijkheid van de school om binnen het samenwerkingsverband een school te vinden die wel een passend aanbod kan doen. Is het niet haalbaar om de leerling binnen het regulier onderwijs te plaatsen, dan kan een aanbod op het (v)so worden gedaan.
  - › Om deze samenwerking vorm te geven worden 2 x ca. 75 samenwerkingsverbanden geformeerd (in het primair en het voortgezet onderwijs). Hierin werken regulier en speciaal onderwijs (cluster 3 en 4) samen, zowel in het primair als in het voortgezet onderwijs.
  - › De samenwerkingsverbanden passend onderwijs worden verantwoordelijk voor de lichte en zware ondersteuning.
-
- › Samenwerkingsverbanden krijgen ook een eigen budget voor extra ondersteuning. Betalen en bepalen van onderwijsondersteuning komt hiermee in één hand.
  - › Deze middelen worden (na een overgangperiode) naar rato van het aantal leerlingen verdeeld over de samenwerkingsverbanden. Op die manier krijgt iedereen naar rato evenveel. Omdat dit anders is dan nu – op dit moment zijn de beschikbare middelen ongelijk verdeeld over het land – noemen we dit ‘de verevening’. Omdat de verevening tot herverdeel-effcten leidt, is een overgangsregeling van 5 jaar geformuleerd.
  - › Het totale aantal plekken in het speciaal onderwijs (ongeveer 70.000) blijft gelijk. Maar regionaal zullen door de verevening wel verschuivingen ontstaan.
  - › Door regionale samenwerking is niet alleen betere samenwerking, expertise-uitwisseling en afstemming mogelijk tussen scholen onderling, maar ook tussen scholen en gemeenten.
  - › Samenwerkingsverbanden kunnen aan scholen extra onderwijsondersteuning in de klas toekennen voor leerlingen die dat nodig hebben. Er is dus meer ruimte voor maatwerk.
  - › Samenwerkingsverbanden stellen een ondersteuningsplan op waarin zij onder meer aangeven welk niveau van basisondersteuning zij bieden, hoe zij met elkaar een samenhangend geheel aan ondersteuningsvoorzieningen hebben gecreëerd, hoe de beschikbare middelen worden verdeeld, op welke wijze verwijzing naar het (v)so plaatsvindt en hoe zij ouders informeren.
  - › Ouders en leraren hebben via de ondersteuningsplanraad instemmingsrecht op het beleid en de verdeling van het budget van het samenwerkingsverband.

Bron: www.passendonderwijs.nl

Omzetting naar instellingen bij Cluster 2

De wet Passend Onderwijs betekent ook dat de besturen van de huidige Cluster 2 scholen, net als bij Cluster 1, moeten samenwerken in nieuw te vormen instellingen voor landelijk speciaal onderwijs aan auditief en/of communicatief beperkte leerlingen. De huidige scholen (kunnen) blijven bestaan als leslocaties van de nieuw te vormen instellingen. De huidige twaalf schoolbesturen werken aan het vormen van instellingen in oprichting. De besturen dienen aan te geven welke instellingen i.o. zich gevormd hebben en maken onderling afspraken over het werkgebied. Tegen die tijd weten alle samenwerkingsverbanden en MBO instellingen met welke instelling van Cluster 2 zij te maken krijgen.

De instellingen worden verantwoordelijk voor de bepaling van de toelaatbaarheid, het onderwijs aan en de begeleiding van leerlingen met een auditieve en/of communicatieve beperking. De instellingen ontvangen hiervoor een basisbekostiging voor de leerlingen binnen het speciaal onderwijs en daarnaast een gebudgetteerd ondersteuningsbudget.

Bron: www.simea.nl

Tijdpad Passend Onderwijs

Op 9 oktober 2012 heeft de Eerste Kamer de Wet passend onderwijs aangenomen. Omdat de invoering van passend onderwijs zorgvuldig moet gebeuren, heeft Minister Van Bijsterveldt aangekondigd dat scholen een jaar extra de tijd krijgen om passend onderwijs goed in te voeren. Het wetsvoorstel gaat gefaseerd in. Per 1 augustus 2014 geldt de zorgplicht voor scholen. Scholen en samenwerkingsverbanden worden bij de invoering ondersteund door het ministerie van OCW en de sectororganisaties.

Kwaliteitswet VSO

Naast de wet Passend Onderwijs is er ook de nieuwe Wet Kwaliteit (v)so (Kwaliteitswet), een wijziging van de Wet op de Expertisecentra. De Kwaliteitswet moet zorgen voor kwaliteitsverbetering in het (voortgezet) speciaal onderwijs. De nieuwe wet wordt per 1 augustus 2013 van kracht. De Kwaliteitswet is vooral gericht op meer opbrengstgericht werken in het (voortgezet) speciaal onderwijs. Het doel hiervan is leerlingen een grotere kans bieden op maatschappelijke participatie na afloop van hun opleiding. De Kwaliteitswet verplicht scholen in het (v)so onder andere om voor elke leerling een ontwikkelingsperspectief vast te stellen.

Bron: www.passendonderwijs.nl

4 Speciaal Onderwijs in Den Haag

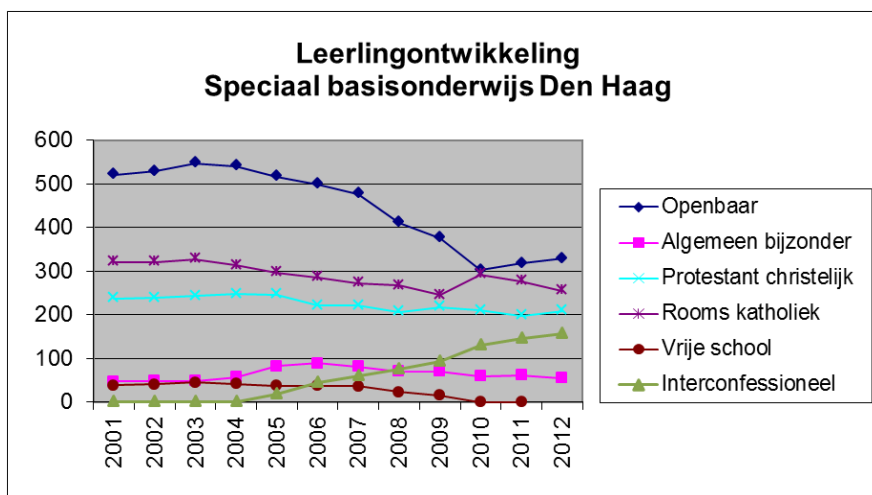
4.1 Inleiding

Het (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs omvat een specifieke groep leerlingen uit diverse onderwijssoorten. Elke onderwijssoort kent haar eigen beleidsontwikkelingen, leerlingontwikkeling en spreiding binnen Den Haag e.o.. In dit hoofdstuk worden deze ontwikkelingen voor het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs beschreven.

4.2 Speciaal basisonderwijs

4.2.1 Leerlingontwikkeling

De ontwikkeling van het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs in de gemeente Den Haag laat sinds 2003 een geleidelijke daling zien van 1.212 naar 993 leerlingen in 2010 en is daarna redelijk constant (1.004 leerlingen op 1 oktober 2012). De ontwikkeling van het aantal leerlingen verschilt sterk per denominatie. Zo laat het openbaar onderwijs een sterke daling zien van 548 leerlingen (in 2003) naar 329 leerlingen (in 2012). Het protestants christelijk en rooms katholiek onderwijs kenden een beperktere daling van het aantal leerlingen. Verder was de in 2005 opgerichte interconfessionele school voor speciaal basisonderwijs Het Avontuur tijdelijk gehuisvest in Pijnacker-Nootdorp. Per 4 maart 2013 is de permanente huisvesting aan de Windjammersingel 80 in het stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg in gebruik genomen. Het Avontuur is inmiddels gegroeid naar 156 leerlingen (op 1 oktober 2012).

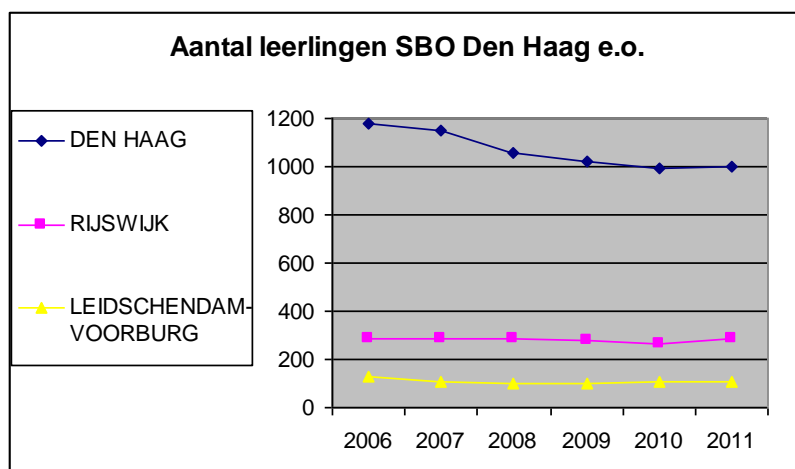

In de afgelopen tien jaar zijn er twee scholen gesloten, te weten Het Agé (openbaar) en de Tobiasschool (Vrije School). Het Avontuur (interconfessioneel) is in 2005 in Ypenburg gesticht. De gemeente Den Haag huisvest momenteel 10 scholen voor speciaal basisonderwijs. Door de daling van aantal scholen voor speciaal basisonderwijs is de gemiddelde schoolgrootte de afgelopen jaren weer gestegen van 88 in 2008 naar 100 in 2011.

Door de schoolbesturen is aangegeven dat een gemiddelde schoolgrootte tussen 100 - 150 leerlingen wenselijk voor een goede exploitatie van de school.

Den Haag	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gem. aantal leerlingen	106	107	110	109	100	102	101	94	93	112	115	116
Aantal scholen	11	11	11	11	12	12	12	12	12	10	10	11

De ontwikkeling van het speciaal basisonderwijs in de regio Den Haag laat verschillende ontwikkelingen zien. Het totaal aantal leerlingen is in de drie betreffende gemeenten gedaald van 1.593 leerlingen (in 2006) naar 1.391 (in 2011). Echter in Rijswijk is het aantal leerlingen in deze periode constant gebleven. In Leidschendam-Voorburg is het aantal leerlingen na een daling in 2006 eveneens constant gebleven. De daling van het totaal aantal leerlingen in het speciaal onderwijs in de regio Den Haag wordt dus hoofdzakelijk veroorzaakt door de gemeente Den Haag.

Noot: De leerlingen van Het Avontuur, die tot 4 maart 2013 tijdelijk in Pijnacker-Nootdorp was gehuisvest, zijn verwerkt bij Den Haag.

Toekomst

In de Integrale leerlingenprognose (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs gemeente Den Haag 2012-2027 komt naar voren dat het de verwachting is dat de daling van het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs wordt omgezet in een lichte stijging. Volgens de prognose stijgt het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs van 1.004 (in 2012) naar 1.072 (in 2018), waarna het daalt tot 1.008 (in 2027). Deze verandering wordt vooral veroorzaakt door de prognose voor Het Avontuur.

Zoals in paragraaf 3.3 is aangegeven, ligt het percentage kinderen dat naar het speciaal basisonderwijs gaat in Den Haag met 2,1% ruim onder het landelijk

gemiddelde van 2,7%. Geconcludeerd wordt dat in Den Haag reeds veel 'kinderen met extra aandacht' in het reguliere onderwijs zitten. De exacte ontwikkeling van het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs als gevolg van de effecten van Passend Onderwijs is nog onduidelijk. Het is echter de verwachting dat vanwege het lage aandeel van het speciaal basisonderwijs de impact in Den Haag beperkt zal zijn.

4.2.2 Spreiding

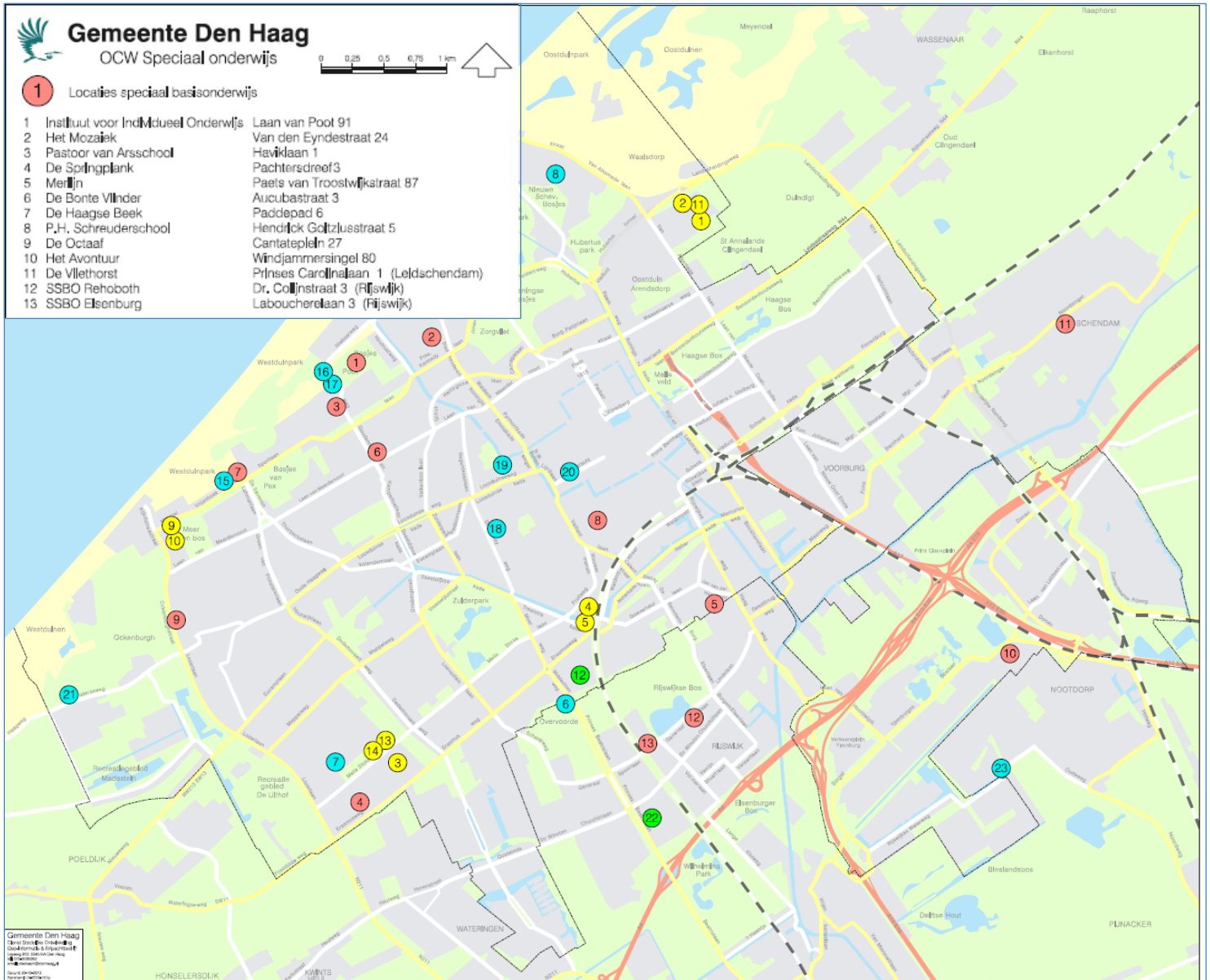
Spreiding regio Den Haag

Nagenoeg alle leerlingen (96%) van speciale basisscholen in Den Haag zijn afkomstig uit Den Haag. Alleen Het Avontuur heeft een substantieel aantal leerlingen van buiten Den Haag, maar dat valt te verklaren door de tijdelijke huisvesting in Pijnacker-Nootdorp. Op dit moment is een groot deel (6 van de 10) van de scholen voor speciaal basisonderwijs gelegen in het westen van Den Haag. De gemeente Den Haag heeft deze ongelijke spreiding erkent.

In de omliggende gemeenten Leidschendam-Voorburg en Pijnacker-Nootdorp is meer spreiding in het speciaal basisonderwijs. Zo is op de (enige) speciale basisschool van Leidschendam-Voorburg 31% van de leerlingen afkomstig uit omliggende kernen. In Pijnacker - Nootdorp is de spreiding nog groter. Van de kinderen die speciaal basisonderwijs volgen, zit slechts 39% op een speciale basisschool in Pijnacker.

In Rijswijk zit slecht 36% van de kinderen die speciaal basisonderwijs volgen op een speciale basisschool in Rijswijk. Het merendeel (64%) van de kinderen op de scholen in Rijswijk komen uit omliggende gemeenten.

Kaart: Locaties scholen speciaal basisonderwijs regio Den Haag

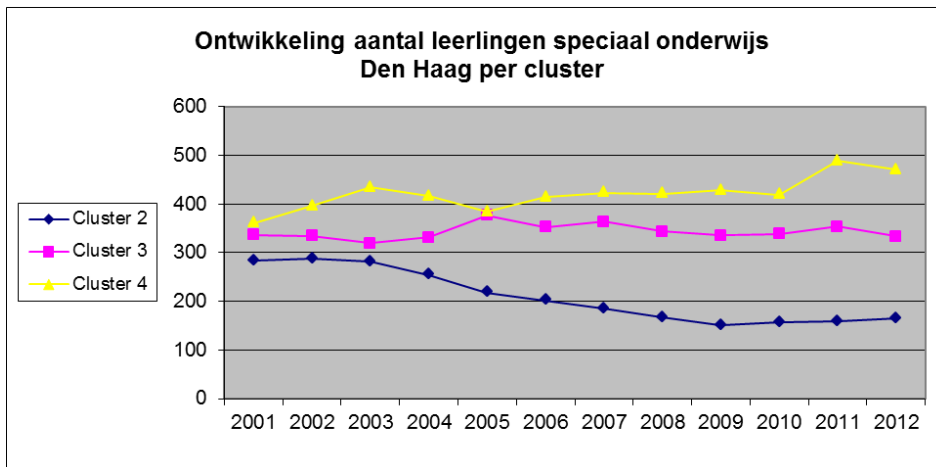
4.3 Speciaal Onderwijs

4.3.1 Leerlingontwikkeling

De ontwikkeling van het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs in de gemeente Den Haag laat sinds 2003 een geleidelijke daling zien van 1.034 naar 913 tot 2010, daarna is het aantal leerlingen gestegen tot 967 op 1 oktober 2012. In het speciaal onderwijs worden er in Den Haag binnen drie Clusters zeven onderwijssoorten aangeboden. Scholen uit Cluster 1 voor dove of visueel gehandicapte kinderen zijn er niet binnen de gemeente Den Haag. De dichtstbijzijnde school voor Cluster 1 is Visio Onderwijs Rotterdam (SO/VSO). In Cluster 2 is er de Cor Emousschool voor kinderen met Ernstige Spraakmoeilijkheden (ESM) en Slecht Horende kinderen (SH). Het aantal leerlingen van de Cor Emousschool is sterk gedaald van 287 leerlingen in 2002 naar 150 leerlingen op 1 oktober 2009, daarna is het aantal leerlingen licht gestegen tot 164 op 1 oktober 2012.

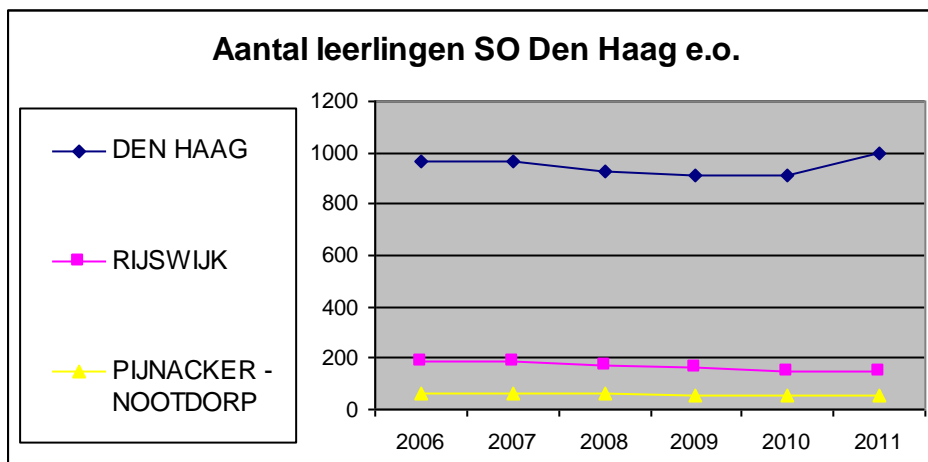
In Cluster 3 zijn zes scholen. De Piramide is een school voor Lichamelijk Gehandicapte kinderen (LG) en Langdurig Zieke kinderen (LZ) en kent een redelijk stabiel aantal leerlingen (circa 90 leerlingen). Er zijn drie scholen voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen (ZMLK), te weten: Inspecteur S. De Vriesschool, Koetsveldschool en Bernardusschool. Het totaal aantal leerlingen van deze drie scholen is de afgelopen jaren redelijk stabiel (circa 200 leerlingen). Tytylcentrum De Witte Vogel is een school voor Meervoudig Gehandicapte kinderen (MG) en kent de afgelopen jaren een wisselend aantal leerlingen (47 in 2005, 31 in 2008, 58 in 2011 en 49 in 2012).

In Cluster 4 zijn er twee scholen voor Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen (ZMOK), te weten: Inspecteur W.P. Blokpoelschool en De Opperd. Het totaal aantal leerlingen van deze twee scholen is na een daling van 158 leerlingen (in 2003) naar 111 in 2010 weer gestegen tot 123 leerlingen op 1 oktober 2012. De Opperd is momenteel in afwachting van nieuwbouw tijdelijk gehuisvest in Rijswijk. De Eerste Nederlandse Buitenschool is een school kinderen met een ontwikkelingsstoornis of een internaliserende psychiatrische problematiek (LZ) en kent na een daling van 82 leerlingen (in 2001) naar 42 leerlingen (in 2005) een stijging naar 96 leerlingen op 1 oktober in 2012. De Strandwacht is een school voor kinderen verbonden aan een Pedologisch Instituut (PI) en is na een stabiele periode gegroeid van 216 leerlingen in 2009 naar 251 leerlingen op 1 oktober in 2012.

Opvallend is verder dat het openbaar onderwijs een groot en redelijk stabiel aandeel heeft in het speciaal onderwijs, namelijk 75%.

De ontwikkeling van het speciaal onderwijs in de regio Den Haag laat een zelfde ontwikkeling zien. Het aantal leerlingen is in de drie betreffende gemeenten gedaald van 1.221 leerlingen (in 2007) naar 1.115 (in 2010) en is daarna gestegen naar 1.199 op 1 oktober 2011.

Toekomst

In de Integrale leerlingenprognose (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs gemeente Den Haag 2012-2027 komt naar voren dat het de verwachting is dat het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs licht zal stijgen. Volgens de prognose stijgt het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs van 967 (in 2012) naar 1.050 (in 2022), waarna het licht daalt tot 1.035 (in 2027). De verwachte ontwikkeling van het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs is vanwege de onduidelijke effecten van Passend Onderwijs echter nog onzeker.

4.3.2 Spreiding

Spreiding in Den Haag

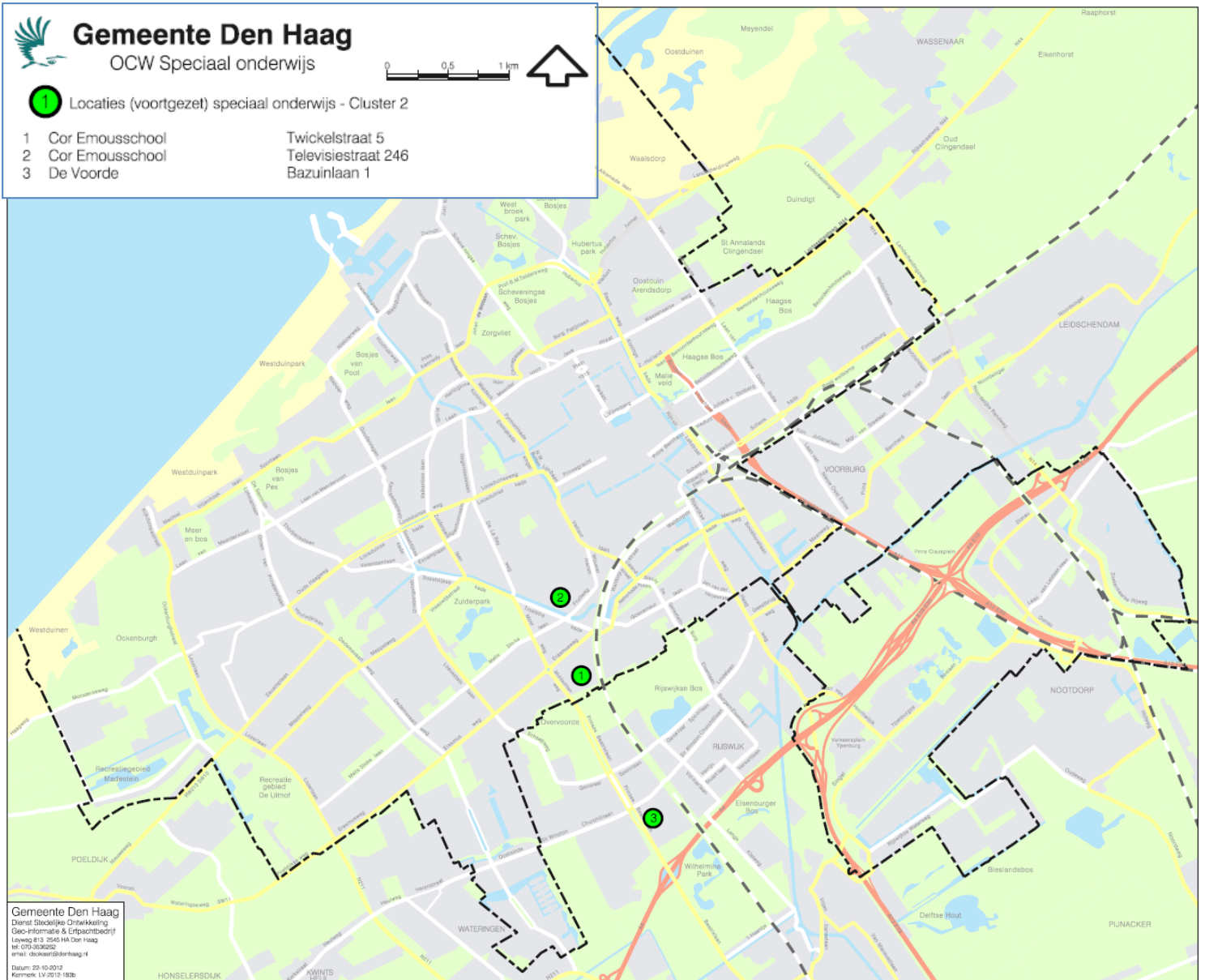
In de regio Den Haag is geen Cluster 1 school aanwezig. Voor het Cluster 2 onderwijs is er de Cor Emousschool. Hiervan komen het merendeel van de leerlingen uit Den Haag. Ook in Cluster 3 komt het merendeel (91%) van de leerlingen van de scholen in Den Haag uit de gemeente. Cluster 4 geeft een ander beeld. Een substantieel deel van de leerlingen (28% of 137) komt uit omliggende gemeenten. Vooral uit Delft (43), Westland (35), Pijnacker-Nootdorp (26) en Leidschendam - Voorburg (23) gaan veel leerlingen in Den Haag op school.

Een vijftal scholen voor speciaal onderwijs is de enige in zijn onderwijssoort (LZ / ESM/SH, LG, PI en MG), waardoor de factor spreiding binnen de gemeente niet van belang is. Binnen Cluster 3 en 4 zijn er meerdere scholen voor speciaal onderwijs in Den Haag gehuisvest en is de spreiding wel van belang. Voor Cluster 3 zijn er 3 scholen voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen. Voor deze scholen geldt dat deze goed zijn gespreid over de hele stad. Voor Cluster 4 zijn er 2 scholen voor Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen. Beide scholen zijn momenteel gehuisvest in stadsdeel Escamp. Er is daarmee geen sprake van een gelijkmatige spreiding van Cluster 4 scholen binnen het speciaal onderwijs in de gemeente Den Haag.

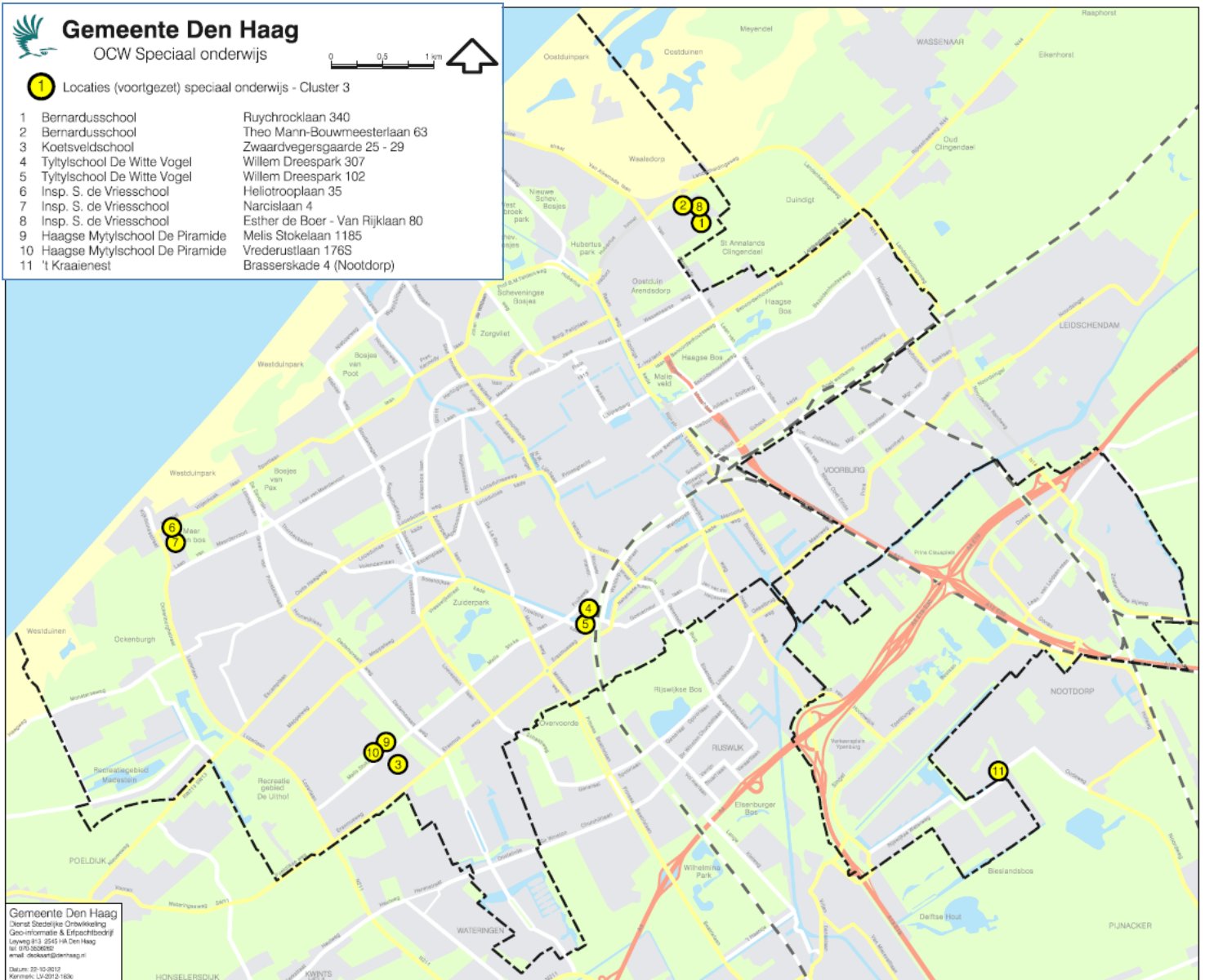
Voor De Voorde, een Cluster 2 school in Rijswijk, geldt dat slechts 8% van de leerlingen uit Rijswijk komt.

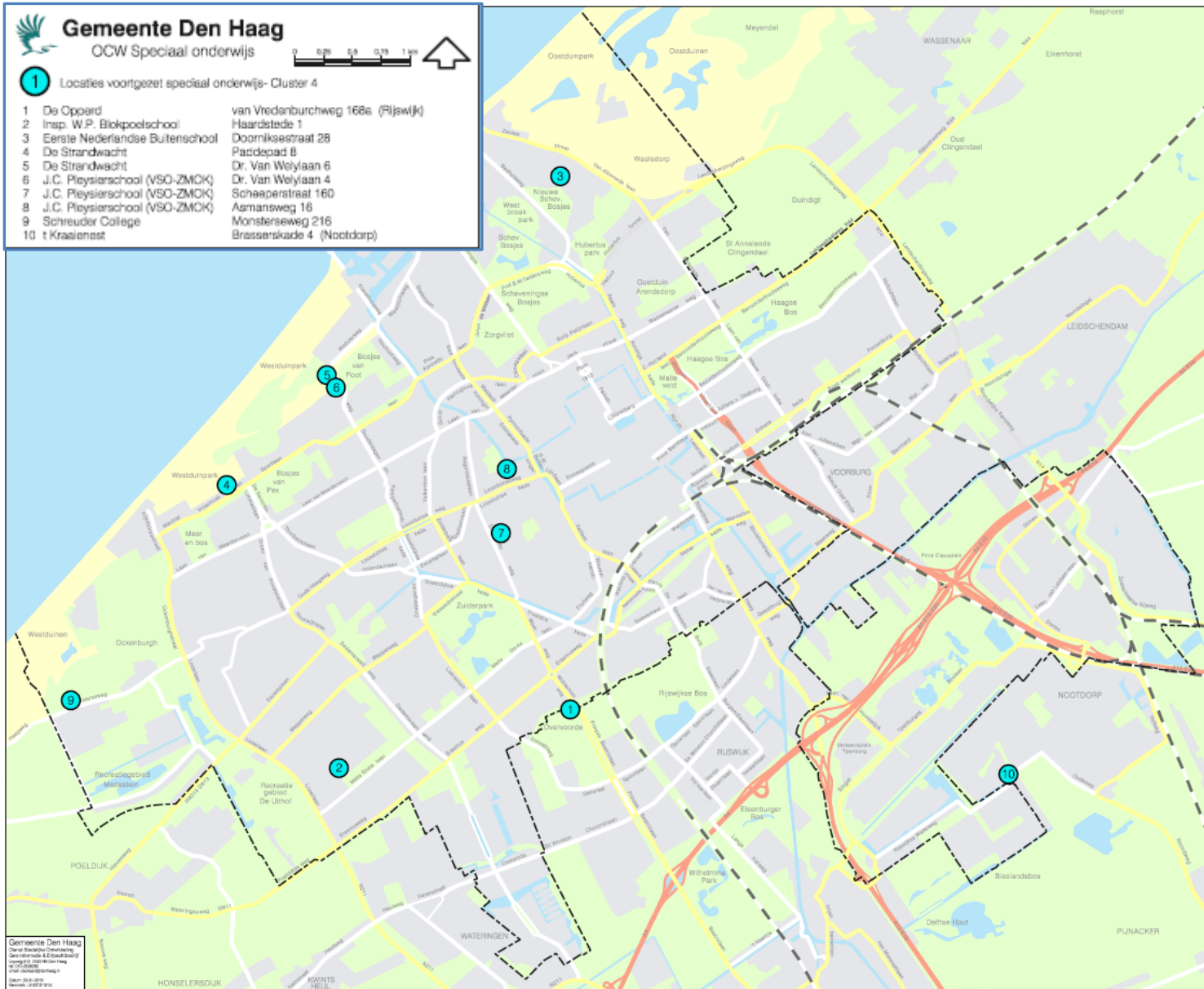
Kaart: Locaties Cluster 2 scholen regio Den Haag

Kaart: Locaties Cluster 3 scholen regio Den Haag

Kaart: Locaties Cluster 4 scholen regio Den Haag

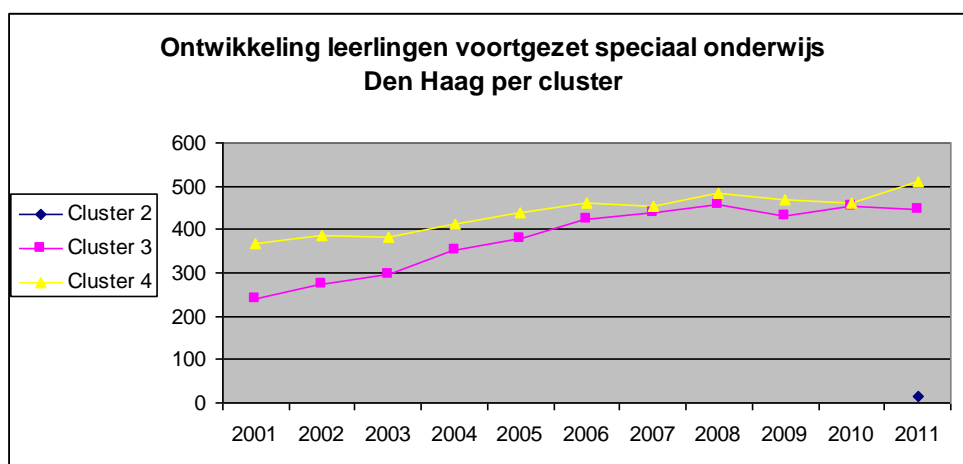
4.4 Voortgezet Speciaal Onderwijs

4.4.1 Leerlingontwikkeling

De ontwikkeling van het aantal leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs in de gemeente Den Haag laat sinds 2001 een aanzienlijke stijging zien van 606 naar 937 1 oktober 2012. In het voortgezet speciaal onderwijs worden er in Den Haag binnen drie Clusters vijf onderwijssoorten aangeboden. Scholen uit Cluster 1 voor dove of visueel gehandicapte kinderen zijn er niet binnen de gemeente Den Haag. In Cluster 2 is er de Cor Emousschool voor kinderen met Ernstige Spraakmoeilijkheden (ESM) en Slecht Horende kinderen (SH). De Cor Emousschool is in 2011 gestart met het aanbieden van voortgezet speciaal onderwijs en telde op 1 oktober 2012 34 leerlingen.

In Cluster 3 zijn er vijf scholen. Er zijn drie scholen voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen (ZMLK), te weten: Inspecteur S. De Vries, Koetsveldschool en Bernardusschool. Het totaal aantal leerlingen van deze drie scholen is de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen van 175 leerlingen in 2001 naar 328 in 2012, met een piek van 348 leerlingen in 2008. Dit betekent bijna een verdubbeling van het aantal leerlingen in 10 jaar. Daarnaast zijn er nog De Piramide, die afgelopen jaren gestaag is gegroeid (19 VSO - leerlingen in 2001 naar 75 VSO - leerlingen in 2012) en Tylylcentrum De Witte Vogel, dat de afgelopen jaar circa 50 leerlingen in het voortgezet onderwijs had en in 2012 is gegroeid naar 63 leerlingen.

In Cluster 4 zijn er de J.C. Pleysierschool en het Midgaard College voor Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen (ZMOK). Het aantal leerlingen van de J.C. Pleysierschool, dat momenteel gehuisvest is op 3 locaties, laat eveneens een stijging zien van 367 in 2001 naar 387 in 2012, met een piek van 483 leerlingen in 2008 (met 4 locaties). Het Midgaard College is in 2011 gestart en had per 1 oktober 2012 51 leerlingen. Dit betekent dat het aantal ZMOK-ers de afgelopen 10 jaar met bijna 20% is gestegen. Landelijk is het aantal ZMOK-ers in deze periode meer dan verdubbeld (130% stijging).

Opvallend is verder dat het algemeen bijzonder onderwijs een groot en aandeel heeft in voortgezet speciaal onderwijs, meer dan 55%.

In de omringende gemeente van Den Haag wordt momenteel geen voortgezet speciaal onderwijs aangeboden.

Toekomst

In de Integrale leerlingenprognose (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs gemeente Den Haag 2012-2027 komt naar voren dat het de verwachting is dat het aantal leerlingen in het voortgezet speciaal onderwijs zal stijgen. Het voortgezet speciaal onderwijs laat een constante groeiverwachting zien, waarbij het aantal leerlingen van 937 (in 2012) stijgt naar 1.044 (in 2027). De verwachte ontwikkeling van het aantal leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs is vanwege de onduidelijke effecten van Passend Onderwijs echter nog onzeker.

4.4.2 Spreiding

Spreiding regio Den Haag

In de regio Den Haag is geen Cluster 1 school aanwezig. Voor het Cluster 2 onderwijs is er de Cor Emousschool. Van de Cor Emousschool komen nagenoeg alle leerlingen van het voortgezet speciaal onderwijs uit Den Haag. Ook in Cluster 3 komt het merendeel (90%) van de leerlingen van de scholen in Den Haag uit de gemeente. Cluster 4 geeft een ander beeld. Een substantieel deel van de leerlingen van de Pleysierschool uit Den Haag (44% of 170) komt uit omringende gemeente. Vooral uit Zoetermeer (34), Leidschendam - Voorburg (20), Delft (17) en Rijswijk (14) gaan veel leerlingen in Den Haag naar school.

Spreiding gemeente Den Haag

Alle scholen voor voortgezet speciaal onderwijs, behalve die voor Zeer Moeilijk Lerende en Opvoedbare Kinderen, zijn de enige in hun onderwijssoort, waardoor de factor spreiding voor deze scholen binnen de gemeente niet van belang is. Voor Cluster 3 zijn er 3 scholen voor Zeer Moeilijk Lerende Kinderen. Hiervan zijn de Inspecteur S. de Vriesschool en de Bernardusschool sinds begin 2012 onder één dak gehuisvest in het stadsdeel Haagse Hout. Aangezien de Koetsveldschool in stadsdeel Escamp is gehuisvest, is er sprake van een gelijkmatige verdeling van deze onderwijssoort in de gemeente Den Haag. Voor de J.C. Pleysierschool (ZMOK) geldt dat er op 3 verschillende locaties onderwijs wordt aangeboden. De locaties zijn redelijk over de stad verspreid. Het Midgaard College biedt ook onderwijs voor Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen aan, maar in een gesloten omgeving. Spreiding tussen scholen voor Zeer Moeilijk Opvoedbare Kinderen is daarmee niet van belang.

5 Van plannen naar voorstellen

5.1 Inleiding

In april en mei 2012 heeft in het kader van het IHP Speciaal Onderwijs met elk bestuur van scholen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs in Den Haag een gesprek plaatsgevonden. Tijdens deze gesprekken is onder andere gevraagd naar knelpunten in de huisvesting en de plannen van de schoolbesturen. De input uit de gesprekken en de overige verzamelde informatie (o.a. ontwikkeling huisvestingsbehoefte) zijn verwerkt. Daarnaast hebben in juni 2012 ook gesprekken plaatsgevonden met beleidsambtenaren (met onderwijshuisvesting in hun portefeuille) uit de betrokken omringende gemeenten. In deze gesprekken zijn de ontwikkelingen en plannen omtrent de huisvesting van het (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs binnen de betreffende gemeente besproken.

Het totaal aan informatie is geanalyseerd en in samenspraak met de gemeente verwerkt tot een eerste verkenning. Deze eerste verkenning, waarin tevens een eerste aanzet is gedaan voor concrete huisvestings- en herschikkingvoorstellen voor het IHP Speciaal Onderwijs, is in oktober 2012 besproken met de schoolbesturen. In veel gevallen kon gehoor worden gegeven aan de wensen en opties zoals die door de schoolbesturen zijn aangedragen.

5.2 Terugblik eerdere IHP's per stadsdeel

In de eerder opgestelde Integrale Huisvestingsplannen Onderwijs voor de verschillende stadsdelen zijn tevens voorstellen geformuleerd voor scholen in het speciaal basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs. In deze paragraaf wordt voor de betreffende scholen een overzicht gegeven van de eerdere voorstellen die nog in uitvoering zijn, dan wel nog uitgevoerd gaan worden.

Speciaal basisonderwijs

Voorstellen uit bestaande IHP's of investeringsplannen:	Status
Verhuizen van het Instituut voor Individueel Onderwijs naar de schoollocatie aan de Amalia van Solmsstraat 157 (Haagse Hout).	Realisatie na vervangende nieuwbouw Liduina basisschool, die gepland is voor 2015.
Pastoor van Arsschool en De Octaaf samenvoegen en vervangende nieuwbouw aan de Donker Curtiusstraat (Loosduinen) samen met basisschool De Oase. ¹	Start nieuwbouw 2015
Vervangende nieuwbouw Het Avontuur in het stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg ter vervanging van tijdelijke	Oplevering maart 2013

¹ Vanaf 1 augustus 2013 wordt De Octaaf samengevoegd met de Pastoor van Arsschool en tijdelijk gehuisvest op de locatie Haviklaan 1.

locatie in Nootdorp.	
Vervangende nieuwbouw De Haagse Beek in de wijk Morgenstond	Start nieuwbouw 2014

Speciaal onderwijs

Voorstellen uit bestaande IHP's of investeringsplannen:	Status
Vervangende nieuwbouw van De Opperd (ZMOK) aan de Hengelolaan (Escamp)	Nieuwbouw 2012 gestart
Nieuwbouw en renovatie van het schoolgebouw van de Eerste Nederlandse Buitenschool (LZ)	Start nieuwbouw en renovatie 2014
Verhuizen van de Blokpoelschool (ZMOK) naar de locatie Paddepad 6 (na nieuwbouw De Haagse Beek)	
Vervangende nieuwbouw van de SO-afdeling van de Cor Emousschool (SH/ESM) samen met de basisschool De Kleine Wereld (als onderdeel van Brede Buurtschool Moerwijk)	Start nieuwbouw 2014
Vervangende nieuwbouw Tytylcentrum De Witte Vogel (MG) aan de locatie Melis Stokelaan (bij de De Piramide)	Start nieuwbouw 2014

Voortgezet speciaal onderwijs

Voorstellen uit bestaande IHP's of investeringsplannen:	Status
Vervangende nieuwbouw van de VSO-afdeling van De Piramide samen met de VSO-afdeling van de Cor Emousschool aan de locatie Steenwijklaan 20 (Escamp)	Start nieuwbouw 2015
Vervangende nieuwbouw Tytylcentrum De Witte Vogel (MG) aan de locatie Melis Stokelaan (bij de De Piramide)	Start nieuwbouw 2014

5.3 Voorstellen IHP Speciaal Onderwijs

Alle huisvestingsvoorstellen en de resultaten zoals die in het kader van het IHP voor het (voortgezet) speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs zijn opgesteld, staan op overzichtelijke wijze weergegeven op de pagina's 40 t/m 52. In het Appendix (hoofdstuk 6) wordt uitgebreider ingegaan op de achtergrond en aanleiding voor deze huisvestingsvoorstellen. Opgemerkt moet worden dat in het geval van nieuwbouw of uitbreiding, onder het kopje 'indicatie van de omvang' een indicatie wordt gegeven van het aantal groepen op grond van het verwachte aantal leerlingen ten tijde van de honorering van de betreffende bouwaanvraag dan wel op grond van de meest recente leerlingprognose. Een toekomstige aanvraag in het kader van het Programma onderwijshuisvesting wordt beoordeeld op grond van de dan meest recente leerlinggegevens (telling en prognose) en kan derhalve afwijken van de in die kolom vermelde omvang.

Verder zijn in deze paragraaf de voorstellen voor het speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs ten behoeve van de leesbaarheid en overzichtelijkheid samengevoegd, omdat een aantal scholen zowel speciaal als voortgezet speciaal onderwijs aanbiedt.

Speciaal basisonderwijs

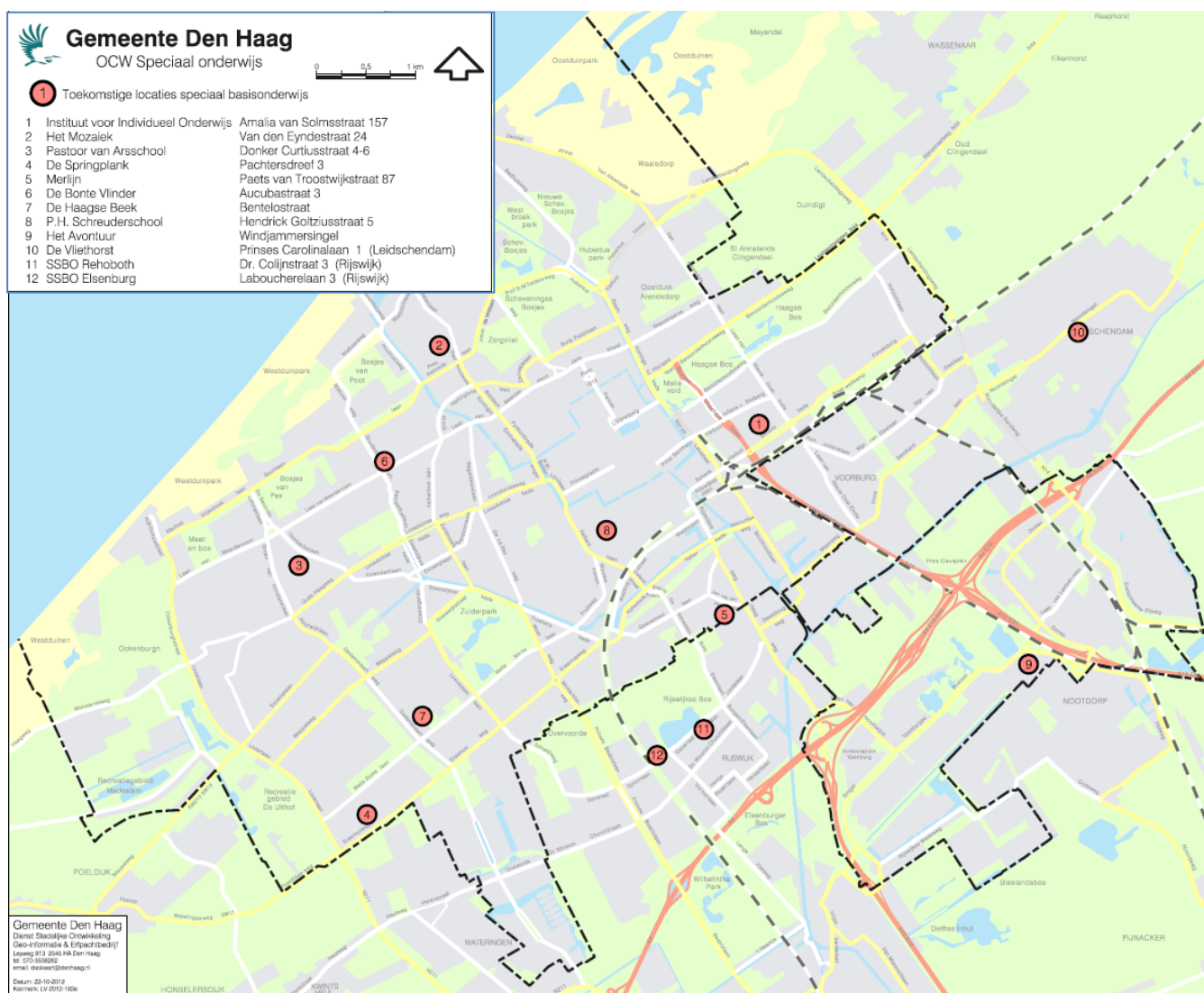
Resultaat	Voorstel	Indicatieve fasering uitvoering	Indicatie van de omvang	Opmerkingen
Vervangende nieuwbouw Het Mozaïek (PC)	Realiseren van vervangende nieuwbouw van de protestants christelijke school voor speciaal basisonderwijs Het Mozaïek gelegen aan de Van den Eyndestraat 24.	2017	Vervangende nieuwbouw voor 8 groepen	
Passende huisvesting De Springplank (PC)	Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de protestants christelijke school voor speciaal basisonderwijs De Springplank gelegen aan de Pachtersdreef 3.			
Passende huisvesting De Bonte Vlinder (OP)	Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor speciaal basisonderwijs De Bonte Vlinder gelegen aan de Aucubastraat 3.			
Passende huisvesting P.H. Schreuderschool (OP)	Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor speciaal basisonderwijs P.H. Schreuderschool gelegen aan de Hendrik Goltziustraat 5.			
Realiseren passende huisvesting De Haagse Beek (OP)	Realiseren van vervangende nieuwbouw van de openbare school voor speciaal basisonderwijs De Haagse Beek, thans gehuisvest aan het Paddepad 6, aan de Bentelostraat.	Start nieuwbouw 2014	Vervangende nieuwbouw voor 8 groepen	Nabij de Brede Buurtschool Morgenstond.
Realiseren passende huisvesting Pastoor van Arsschool (RK)	Realiseren van vervangende nieuwbouw van de rooms katholieke school voor speciaal basisonderwijs Pastoor van Arsschool na samenvoeging met de rooms katholieke school voor speciaal basisonderwijs De Octaaf in combinatie met katholieke basisschool De Oase aan	Start nieuwbouw 2015	Vervangende nieuwbouw voor 6 groepen	- Bij het bepalen van de omvang wordt rekening gehouden met de samenvoeging met De Octaaf. - De Octaaf wordt

	de Donker Curtiusstraat (in het stadsdeel Loosduinen). - Toekomstige bestemming Haviklaan 1 nader bezien.			per augustus 2013 samengevoegd met De Pastoor van Arsschool en tijdelijk gehuisvest op de Haviklaan 1 in stadsdeel Segbroek.
Resultaat	Voorstel	Indicatieve fasering uitvoering	Indicatie van de omvang	Opmerkingen
Realiseren passende huisvesting De Octaaf (RK)	- Realiseren van vervangende nieuwbouw van de rooms katholieke school voor speciaal basisonderwijs De Octaaf na samenvoeging met de rooms katholieke school voor speciaal basisonderwijs Pastoor van Arsschool in combinatie met katholieke basisschool De Oase aan de Donker Curtiusstraat (in het stadsdeel Loosduinen). - Overdragen van de juridische eigendom van de locatie Cantateplein 27 aan de gemeente Den Haag. - Na de eigendomsoverdracht de locatie Cantateplein 27 onttrekken aan de onderwijsbestemming en overdragen aan de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag.	Start nieuwbouw 2015	Vervangende nieuwbouw voor 6 groepen	- Bij het bepalen van de omvang wordt rekening gehouden met de samenvoeging met de Pastoor van Arsschool. - De Octaaf wordt per augustus 2013 samengevoegd met De Pastoor van Arsschool en tijdelijk gehuisvest op de Haviklaan 1 in stadsdeel Segbroek.
Passende huisvesting Merlijn (RK)	Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de rooms katholieke school voor speciaal basisonderwijs Merlijn gelegen aan de Paets van Troostwijkstraat 87.			
Realiseren passende huisvesting Instituut voor Individueel Onderwijs (AB)	- Verhuizen van de algemeen bijzondere school voor speciaal basisonderwijs Instituut voor Individueel Onderwijs, thans gehuisvest aan de Laan van Poot 91, naar de Amalia van Solmsstraat 157. - Overdragen van de juridische eigendom van de locatie Laan van Poot 91 aan de gemeente Den Haag. - Na de eigendomsoverdracht de locatie Laan van Poot 91 onttrekken aan de onderwijsbestemming en overdragen aan de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag.	2015		Realisatie na vervangende nieuwbouw rooms katholieke basis - school Liduina, die gepland is voor 2015.

Passende huisvesting Het Avontuur (IC)	<p>- Per 4 maart 2013 is de vervangende nieuwbouw van de interconfessionele school voor speciaal basisonderwijs Het Avontuur aan de Windjammersingel 80 in het stadsdeel Leidschenveen - Ypenburg in gebruik genomen.</p> <p>- Na de realisatie van de vervangende nieuwbouw van de interconfessionele school voor speciaal basisonderwijs Het Avontuur wordt de tijdelijke locatie gelegen aan de Startbaan 56 in Nootdorp verwijderd en afgestoten.</p>	2012/2013	Vervangende nieuwbouw voor 12 groepen (exclusief speellokaal) 4 maart 2013 in gebruik genomen	Oplevering 4 maart 2013
---	---	-----------	---	--------------------------------

Kaarten: Locaties speciaal basisonderwijs regio Den Haag bij uitvoering voorstellen

(Voortgezet) Speciaal Onderwijs

Resultaat	Voorstel	Indicatieve fasering uitvoering	Indicatie van de omvang	Opmerkingen
Vervangende nieuwbouw De Opperd (RK)	<p>- Realiseren van de op het Programma onderwijshuisvesting 2008 toegekende vervangende nieuwbouw (inclusief een gymnastieklokaal) van de rooms-katholieke school voor speciaal onderwijs (ZMOK) De Opperd op een locatie bij het sportterrein Escamp I aan de Hengelolaan.</p> <p>- Na ingebruikname van de nieuwbouw aan de Hengelolaan beëindigen van de bruikleenovereenkomst met de gemeente Rijswijk ten aanzien van de locatie Van Vredenburgweg 168a.</p>	<p>2012 gestart, oplevering eind 2013</p> <p>2013 / 2014</p>	Vervangende nieuwbouw voor 12 groepen en één gymnastieklokaal	
Realiseren passende huisvesting Eerste Nederlands Buitenschool (OP)	Realiseren van een renovatie in combinatie met vervangende nieuwbouw van het schoolgebouw van de openbare school voor speciaal onderwijs (LZ) Eerste Nederlandse Buitenschool gelegen aan de Doornikestraat 28.	Start renovatie / nieuwbouw 2014		Het gebouw aan de Doornikestraat 28 heeft een monumentale status.
Realiseren passende huisvesting Insp. W.P. Blokpoelschool (OP)	Onderzoeken van de mogelijkheden van vervangende nieuwbouw van de openbare school voor speciaal onderwijs (ZMOK) Insp. W.P. Blokpoelschool, thans gehuisvest aan de Haardstede 1, aan het Paddepad 6.	2015 / 2016		<p>- Vervangende nieuwbouw mogelijk na realisatie nieuwbouw De Haagse Beek (start 2014)</p> <p>- Mogelijkheden onderzoeken van vervangende nieuwbouw in combinatie met De Strandwacht.</p>
Realiseren passende huisvesting Cor Emousschool (OP)	- Realiseren van vervangende nieuwbouw (inclusief een gymnastieklokaal) van de SO-afdeling van de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (SH-ES) Cor Emousschool aan de Van Ruysbroekstraat 35 in het kader van de Brede Buurt School Plus Moerwijk (samen met vervangende nieuwbouw van de openbare basisschool De Kleine	Start nieuwbouw 2014	Vervangende nieuwbouw voor 15 groepen en één gymnastieklokaal	

	<p>Wereld).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Na ingebruikname van de vervangende nieuwbouw overdragen van de juridische eigendom van de locatie Twickelstraat 5 aan de gemeente Den Haag. - Realiseren van vervangende nieuwbouw ten behoeve van de VSO-afdeling van de openbare school voor voortgezet speciaal onderwijs (LG-LZ) Cor Emousschool (samen met de VSO-afdeling van de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (SH-ES) De Piramide) thans gelegen aan de Televisiestraat 246, aan de Steenwijklaan 20-26. - Na ingebruikname van de vervangende nieuwbouw beëindigen van het verstrekken van huurvergoeding voor de locatie Televisiestraat 246 ten behoeve van de VSO-afdeling van de openbare school voor voortgezet speciaal onderwijs (LG-LZ) Cor Emousschool. 	<p>2016</p> <p>Start nieuwbouw 2014</p> <p>2016</p>		
Resultaat	Voorstel	Indicatieve fasering uitvoering	Indicatie van de omvang	Opmerkingen
<p>Passende huisvesting Insp. S. de Vriesschool (OP)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor speciaal onderwijs (ZMLK) Insp. S. de Vriesschool, gelegen aan de Heliotrooplaan 35. - Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMLK) Insp. S. de Vriesschool, gelegen aan de Esther de Boer - van Rijklaan 80. 			
<p>Realiseren passende huisvesting De Piramide (OP)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor speciaal onderwijs (LG-LZ) De Piramide gelegen aan de Melis Stokelaan 1185. - Realiseren van vervangende nieuwbouw ten behoeve van de VSO-afdeling van de openbare school voor voortgezet speciaal onderwijs (LG-LZ) De Piramide (samen met de VSO-afdeling van de openbare school voor 	<p>Start nieuwbouw 2014</p>		

	(voortgezet) speciaal onderwijs (SH-ES) Cor Emousschool) thans gelegen aan de Melis Stokelaan 1185 en de Vrederustlaan 176S, aan de Steenwijklaan 20-26. - Afstoten van de noodlokalen van de dislocatie van de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (LG-LZ) De Piramide gelegen aan de Vrederustlaan 176S.	2016		
Resultaat	Voorstel	Indicatieve fasering uitvoering	Indicatie van de omvang	Opmerkingen
Realiseren passende huisvesting De Strandwacht (OP)	- Onderzoeken van de mogelijkheden van vervangende nieuwbouw van de openbare school voor speciaal onderwijs (PI) De Strandwacht, gelegen aan het Paddepad 8. - Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor speciaal onderwijs (PI) De Strandwacht, met een dislocatie gelegen aan de Dr. van Welylaan 6.	2015 / 2016		In samenhang bekijken met de verschillende dislocaties van De Strandwacht en de Insp. W.P. Blokpoelschool.
Passende huisvesting Bernardusschool (RK)	- Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de rooms katholieke school voor speciaal onderwijs (ZMLK) Bernardusschool, gelegen aan de Ruychrocklaan 73. - Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de rooms katholieke school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMLK) Bernardusschool, gelegen aan de Theo Mann-Bouwmeesterlaan 63.			
Realiseren passende huisvesting Tyltylcentrum De Witte Vogel (AB)	- Realiseren van vervangende nieuwbouw (inclusief een gymnastieklokaal) van de algemeen bijzondere school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (MG-LZ) Tyltylcentrum De Witte Vogel op een locatie aan de Melis Stokelaan. - Na ingebruikname van de vervangende nieuwbouw aan de Melis Stokelaan overdragen van de juridische eigendom van de locatie Willem Dreespark 307 aan de gemeente Den Haag. - Na de eigendomsoverdracht de locatie	Start nieuwbouw 2014 2015 2015	Vervangende nieuwbouw voor 16 groepen en één gymnastieklokaal	

	<p>Willem Dreespark 307 onttrekken aan de onderwijsbestemming en overdragen aan de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag.</p> <p>- Na ingebruikname van de vervangende nieuwbouw aan de Vrederustlaan beëindigen van de huur van het gebouw Willem Dreespark 102 en de huur ten behoeve van 3 groepen aan de Moskousingel 34.</p>	2015		
Resultaat	Voorstel	Indicatieve fasering uitvoering	Indicatie van de omvang	Opmerkingen
Passende huisvesting Midgaard College (AB)	Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) Midgaard College, gelegen aan de Monsterseweg 216.			
Passende huisvesting J.C. Pleysierschool (AB)	<p>- Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) J.C. Pleysierschool, met de hoofdvestiging gelegen aan de Scheepersstraat 160.</p> <p>- Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) J.C. Pleysierschool, met een dislocatie gelegen aan de Dr. Van Welystraat 4 .</p> <p>- Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) J.C. Pleysierschool, met een dislocatie gelegen aan de Asmansweg 16.</p>			Per 1 augustus 2012 is de huur van de dislocatie gelegen aan de Prinsegracht 69-72 opgezegd.
Passende huisvesting Koetsveldschool (PC)	Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de protestant christelijke school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (ZMLK) Koetsveldschool, gelegen aan de Zwaardvegersgaarde 25.			

5.3.1 Plannen omringende gemeenten

Rijswijk

In Rijswijk wordt op verzoek van het schoolbestuur Lucas Onderwijs (en in overleg met de gemeente en andere schoolbesturen) haar school voor speciaal basisonderwijs, De Meander, per 1 augustus 2013 opgeheven. Het schoolbestuur geeft aan dat de toekomstige populatie voor leerlingen van het speciaal basisonderwijs voor hen onvoldoende perspectief biedt voor het in stand houden van De Meander. Het is de verwachting dat de sluiting van De Meander wordt opgevangen door de resterende 2 scholen voor speciaal basisonderwijs in Rijswijk en De Merlijn in Den Haag.

Leidschendam-Voorburg

In de gemeente Leidschendam-Voorburg wordt momenteel gewerkt aan de realisatie van de nieuwbouw aan een nieuwe school voor voortgezet speciaal onderwijs. De gemeenteraad heeft ingestemd met de realisatie van een nevenvestiging van Horizon Jeugdzorg en Onderwijs, een school voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen (ZMOK). De nieuwe school, Het Schakenbosch College, is een nieuwe school van Horizon Jeugdzorg en Onderwijs en verzorgt onderwijs voor jongeren die geplaatst worden binnen Schakenbosch, een intersectorale voorziening jeugdzorgplus voor jeugdigen met een licht verstandelijke beperking vanuit Stichting Jeugdformaat en Ipse de Bruggen. De school wordt gerealiseerd voor 98 leerlingen en krijgt tevens een gymzaal. De school is per 1 januari 2013 gestart.

Pijnacker-Nootdorp

De gemeente Pijnacker-Nootdorp is momenteel bezig met de realisatie van een multifunctionele accommodatie (MFA) in de wijk Keijzershof in Pijnacker (Zuid). In deze MFA komt naast 2 reguliere basisscholen een nieuwe school voor speciaal basisonderwijs. Deze nieuwe school voor speciaal basisonderwijs wordt gerealiseerd voor circa 100 leerlingen en is gericht op het voedingsgebied Pijnacker en Lansingerland. De nieuwe school is een verplaatsing van De Prinsenhof uit Zoetermeer en komt onder het bestuur van de Stichting Christelijk Onderwijs Haaglanden te vallen. De planning is dat de accommodatie in juli 2013 officieel wordt geopend.

Overige ontwikkelingen in de regio

In de regio lopen initiatieven om lesplaatsen voor leerlingen in speciaal onderwijs te realiseren. Doel hiervan is om meer thuisnabij onderwijs te realiseren. In de gemeenten Delft en Westland loopt het initiatief om op scholen voor speciaal basisonderwijs lokalen ter beschikking te stellen voor Cluster 4 leerlingen. Zo heeft de gemeente Westland toestemming gegeven voor het starten van een nevenvestiging van 'De Strandwacht' binnen de gemeente met ingang van schooljaar 2013/2014. Deze ontwikkeling kan op termijn een daling van het aantal Cluster 4 leerlingen in Den Haag betekenen.

6 Appendix

6.1 Inleiding

In deze appendix wordt nader ingegaan op de situatie per school en is uitgesplitst naar onderwijssoort. Alle onderwijsgebouwen worden kort beschreven, waarbij de volgende punten aan de orde komen: bouwjaar, capaciteit schoolgebouw, normatieve ruimtebehoefte, eventuele knelpunten in de huisvesting, bestaande plannen en mogelijke wensen van het schoolbestuur. Vervolgens wordt voor elke onderwijsinstelling een huisvestingsvoorstel beschreven.

Daar waar in de voorstellen sprake is van 'handhaving van de bestaande huisvestings situatie' van de betreffende school of dislocatie wordt bedoeld handhaving van het betreffende onderwijsgebouw, hetgeen niet uitsluit dat het gebouw waar nodig wordt aangepast.

6.2 Speciaal basisonderwijs

Binnen de gemeente Den Haag zijn momenteel negen scholen voor speciaal basisonderwijs gesitueerd. Er zijn drie openbare, drie rooms-katholieke, twee protestants christelijke en één algemeen bijzondere scholen voor speciaal basisonderwijs. Daarnaast is de speciale basisschool Het Avontuur momenteel tijdelijk gehuisvest in Nootdorp.

Stichting Christelijk Onderwijs Haaglanden

6.2.1 De Springplank (protestants christelijk)

De protestants christelijke school voor speciaal basisonderwijs De Springplank is gehuisvest aan de Pachtersdreef 3 in het stadsdeel Escamp. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van tien leslokalen en dateert uit 1963.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, tien leslokalen. Dit betekent dat de aanwezig capaciteit exact aansluit bij de aanwezige capaciteit. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 is behoefte aan negen leslokalen en daarmee sprake van enige overcapaciteit.

Voorstel:

Handhaven van de bestaande huisvestings situatie van de protestants christelijke school voor speciaal basisonderwijs De Springplank gelegen aan de Pachtersdreef 3.

6.2.2 Het Mozaïek (protestant christelijk)

De protestants christelijke school voor speciaal basisonderwijs Het Mozaïek is gehuisvest aan de Van den Eyndestraat 24 in het stadsdeel Scheveningen. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van negen leslokalen en dateert uit 1931.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, zeven leslokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde overcapaciteit heeft van twee leslokalen. Bij de vervangende nieuwbouw wordt een schoolgebouw gerealiseerd voor 8 groepen. Daarmee wordt aangesloten bij verwachte ruimtebehoefte op basis van de prognose tot 2027.

Voorstel:

Realiseren van vervangende nieuwbouw van de protestants christelijke school voor speciaal basisonderwijs Het Mozaïek gelegen aan de Van den Eyndestraat 24.

Stichting Haagsche Schoolvereniging

6.2.3 Instituut voor Individueel Onderwijs (algemeen bijzonder)

De algemeen bijzondere school voor speciaal basisonderwijs Instituut voor Individueel Onderwijs is gehuisvest aan de Laan van Poot 91 in het stadsdeel Segbroek. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van vijf leslokalen en dateert uit 1908. Daarnaast heeft deze school een dislocatie gelegen aan de Amalia van Somsstraat 155 met een capaciteit van drie leslokalen.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, vijf leslokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde overcapaciteit heeft van drie leslokalen. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 blijft er sprake van overcapaciteit van circa twee leslokalen.

Om een betere spreiding van het speciaal basisonderwijs binnen de gemeente Den Haag te realiseren is in overleg met het schoolbestuur besloten om de hoofdlocatie van de school te verplaatsen van de Laan van Poot in stadsdeel Segbroek naar de Amalia van Solmsstraat in stadsdeel Haagse Hout (nabij de huidige dislocatie). Deze verplaatsing is echter pas mogelijk als er voor de rooms katholieke basisschool Liduina vervangende nieuwbouw is gerealiseerd (omstreeks 2015).

Voorstel:

- ***Verhuizen van de algemeen bijzondere school voor speciaal basisonderwijs Instituut voor Individueel Onderwijs, thans gehuisvest aan de Laan van Poot 91, naar de Amalia van Solmsstraat 157.***
- ***Overdragen van de juridische eigendom van de locatie Laan van Poot 91 aan de gemeente Den Haag.***
- ***Na de eigendomsoverdracht de locatie Laan van Poot 91 onttrekken aan de onderwijsbestemming en overdragen aan de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag.***

Stichting Lucas Onderwijs

6.2.4 Pastoor van Arsschool (rooms-katholiek)

De rooms-katholieke school voor speciaal basisonderwijs Pastoor van Arsschool is gehuisvest aan de Haviklaan 1 in het stadsdeel Segbroek. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van acht leslokalen en dateert uit 1930.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, zeven leslokalen.

Om een betere spreiding van het speciaal basisonderwijs binnen de gemeente Den Haag te realiseren is in overleg met het schoolbestuur besloten om de Pastoor van Arsschool (thans gehuisvest in stadsdeel Segbroek) per augustus 2013 samen te voegen met De Octaaf (thans gehuisvest in stadsdeel Loosduinen). In 2015 wordt vervangende nieuwbouw gerealiseerd in combinatie met de katholieke basisschool De Oase aan de Donker Curtiusstraat in stadsdeel Loosduinen.

Voorstel:

- **Realiseren van vervangende nieuwbouw van de rooms katholieke school voor speciaal basisonderwijs Pastoor van Arsschool na samenvoeging met de rooms katholieke school voor speciaal basisonderwijs De Octaaf in combinatie met de rooms-katholieke basisschool De Oase aan de Donker Curtiusstraat (in het stadsdeel Loosduinen).**
- **De bestemming van het schoolgebouw Haviklaan 1 nader bezien.**

6.2.5 Merlijn (rooms-katholiek)

De rooms-katholieke school voor speciaal basisonderwijs Merlijn is gehuisvest aan de Paets van Troostwijkstraat 87 in het stadsdeel Laak. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 12 leslokalen en dateert uit 1992.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, 11 leslokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde overcapaciteit heeft van één leslokaal. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 sluit de capaciteit goed aan bij de normatieve ruimtebehoefte.

Voorstel:

Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de rooms-katholieke school voor speciaal basisonderwijs Merlijn gelegen aan de Paets van Troostwijkstraat 87.

6.2.6 De Octaaf (rooms-katholiek)

De rooms-katholieke school voor speciaal basisonderwijs De Octaaf is gehuisvest aan het Cantateplein 27 in het stadsdeel Loosduinen. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van acht leslokalen en dateert uit 1954.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, drie leslokalen.

Om een betere spreiding van het speciaal basisonderwijs binnen de gemeente Den Haag te realiseren is in overleg met het schoolbestuur besloten om de Pastoor van Arsschool (thans gehuisvest in stadsdeel Segbroek) per augustus 2013 samen te voegen met De Octaaf (thans gehuisvest in stadsdeel Loosduinen). In 2015 wordt vervangende nieuwbouw gerealiseerd in combinatie met de rooms-katholieke basisschool De Oase aan de Donker Curtiusstraat in stadsdeel Loosduinen.

Voorstel:

- **Realiseren van vervangende nieuwbouw van de rooms-katholieke school voor speciaal basisonderwijs De Octaaf na samenvoeging met de rooms-katholieke school voor speciaal basisonderwijs Pastoor van Arsschool in combinatie met katholieke basisschool De Oase aan de Donker Curtiusstraat (in het stadsdeel Loosduinen).**
- **Overdragen van de juridische eigendom van de locatie Cantateplein 27 aan de gemeente Den Haag.**
- **Na de eigendomsoverdracht de locatie Cantateplein 27 onttrekken aan de onderwijsbestemming en overdragen aan de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag. Mogelijk tijdelijke herbestemming ten behoeve van onderwijs.**

6.2.7 Het Avontuur (interconfessioneel)

De interconfessionele school voor speciaal basisonderwijs Het Avontuur is tijdelijk gehuisvest aan de Startbaan 56 in de gemeente Pijnacker-Nootdorp. Het tijdelijke schoolgebouw heeft een capaciteit van 12 leslokalen en dateert uit 2009.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, twaalf leslokalen. Dit betekent dat de capaciteit momenteel aansluit bij de ruimtebehoefte.

Op dit moment wordt moment wordt gewerkt aan de realisatie van vervangende nieuwbouw voor 12 groepen.

Voorstel

- **Realiseren van vervangende nieuwbouw van de interconfessionele school voor speciaal basisonderwijs Het Avontuur in het stadsdeel Leidschenveen - Ypenburg.**
- **Na de realisatie van de vervangende nieuwbouw van de interconfessionele school voor speciaal basisonderwijs Het Avontuur afstoten van de tijdelijke locatie gelegen aan de Startbaan 56 in Nootdorp.**

Haagse Scholen

6.2.8 De Bonte Vlinder (openbaar)

De openbare school voor speciaal basisonderwijs De Bonte Vlinder is gehuisvest aan de Aucubastraat 3 in het stadsdeel Segbroek. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 12 leslokalen en dateert uit 1969.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, tien leslokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde overcapaciteit heeft van twee lokalen. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 blijft deze overcapaciteit constant.

Voorstel:

Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor speciaal basisonderwijs De Bonte Vlinder gelegen aan de Aucubastraat 3.

6.2.9 De Haagse Beek (openbaar)

De openbare school voor speciaal basisonderwijs De Haagse Beek is gehuisvest aan het Paddepad 6 in het stadsdeel Loosduinen. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 12 leslokalen en dateert uit 1979.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, zeven leslokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde overcapaciteit heeft van vijf lokalen. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 blijft deze overcapaciteit constant.

Om een betere spreiding van het speciaal basisonderwijs binnen de gemeente Den Haag te realiseren is in overleg met het schoolbestuur besloten om De Haagse Beek te verplaatsen van het Paddepad 6 in stadsdeel Loosduinen naar de Bentelostraat in stadsdeel Escamp. Daar zal in 2014 worden gestart met de realisatie van vervangende nieuwbouw voor 8 groepen.

Voorstel:

Realiseren van vervangende nieuwbouw van de openbare school voor speciaal basisonderwijs De Haagse Beek, thans gehuisvest aan het Paddepad 6, aan de Bentelostraat.

6.2.10 P.H. Schreuderschool (openbaar)

De openbare school voor speciaal basisonderwijs P.H. Schreuderschool is gehuisvest aan de Hendrick Goltziustraat 5 in het stadsdeel Centrum. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van negen leslokalen.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, negen leslokalen. Dit betekent dat de capaciteit momenteel aansluit bij de normatieve ruimtebehoefte. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 blijft deze situatie gehandhaafd.

Voorstel:

Handhaven van de bestaande huisvestings situatie van de openbare school voor speciaal basisonderwijs P.H. Schreuderschool gelegen aan de Hendrick Goltziustraat 5.

6.3 (Voortgezet) Speciaal onderwijs

Binnen de gemeente Den Haag zijn momenteel twaalf scholen voor speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs gesitueerd. De volgende denominaties worden onderscheiden: zes openbare scholen, drie algemeen bijzondere scholen, één rooms-katholieke school, één protestants christelijke school en één interconfessionele school.

Stichting Christelijk Onderwijs Haaglanden

6.3.1 Koetsveldschool (protestant christelijk)

De protestant christelijke school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (ZMLK) Koetsveldschool is gehuisvest aan de Zwaardvegersgaarde 25 in het stadsdeel Escamp. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 18 leslokalen en dateert uit 2010.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, 19 leslokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde ondercapaciteit heeft van één leslokaal. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 sluit de capaciteit goed aan bij de normatieve ruimtebehoefte.

Voorstel:

Handhaven van de bestaande huisvestings situatie van de protestants christelijke school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (ZMLK) Koetsveldschool, gelegen aan de Zwaardvegersgaarde 25.

Stichting Lucas Onderwijs

6.3.2 Bernardusschool (rooms-katholiek)

De hoofdlocatie van de rooms-katholieke school voor speciaal onderwijs (ZMLK) Bernardusschool is gehuisvest aan de Ruychrocklaan 340 in het stadsdeel Haagse Hout. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van tien leslokalen en dateert uit 1983.

Daarnaast heeft deze school een aparte locatie voor het VSO, gelegen aan de Theo Mann-Bouwmeesterlaan 63 in het stadsdeel Haagse Hout. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van negen leslokalen en dateert uit 2012.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, 17 leslokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde overcapaciteit heeft van twee leslokalen.

Voorstel:

- *Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de room- katholieke school voor speciaal onderwijs (ZMLK) Bernardusschool, gelegen aan de Ruychrocklaan 73.*
- *Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de rooms-katholieke school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMLK) Bernardusschool, gelegen aan de Theo Mann-Bouwmeesterlaan 63.*

6.3.3 De Opperd (rooms-katholiek)

De rooms-katholieke school voor speciaal onderwijs (ZMLK) De Opperd is tijdelijk gehuisvest aan de Van Vredenburgweg 168a in de gemeente Rijswijk. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van tien leslokalen en dateert uit 1952. De capaciteit betreft tevens 2 noodlokalen, die dateren uit 2003.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, tien lokalen.

Momenteel wordt gewerkt aan de realisatie van vervangende nieuwbouw voor 12 groepen van De Opperd aan de Hengelolaan in stadsdeel Escamp.

Voorstel:

- *Realiseren van de op het Programma onderwijshuisvesting 2008 toegekende vervangende nieuwbouw (inclusief een gymnastieklokaal) van de rooms-katholieke school voor speciaal onderwijs (ZMOK) De Opperd op een locatie bij het sportterrein Escamp I aan de Hengelolaan.*
- *Na ingebruikname van de nieuwbouw aan de Hengelolaan beëindigen van de bruikleenovereenkomst met de gemeente Rijswijk ten aanzien van de locatie Van Vredenburgweg 168.*

De Haagse Scholen

6.3.4 Eerste Nederlandse Buitenschool (openbaar)

De openbare school voor speciaal onderwijs (LZ) Eerste Nederlandse Buitenschool is gehuisvest aan de Doorniksestraat 28 in het stadsdeel Scheveningen. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 8 leslokalen en dateert uit 1931. Daarnaast heeft het gebouw aan de Doornikestraat 28 een monumentale status.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, acht lokalen. De capaciteit sluit daarmee goed aan op de capaciteit. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 wordt er een ruimtetekort van één leslokaal verwacht.

Gezien de kwaliteit van de bestaande huisvesting is een kwaliteitsverbetering noodzakelijk. In 2014 wordt gestart met een renovatie van het bestaande schoolgebouw in combinatie met deels vervangende nieuwbouw.

Voorstel:

Realiseren van een renovatie in combinatie met deels vervangende nieuwbouw van het schoolgebouw van de openbare school voor speciaal onderwijs (LZ) Eerste Nederlandse Buitenschool gelegen aan de Doornikestraat 28.

6.3.5 Insp. W.P. Blokpoelschool (openbaar)

De openbare school voor speciaal onderwijs (ZMOK) Insp. W.P. Blokpoelschool is tijdelijk gehuisvest aan de Haardstede 1 in het stadsdeel Escamp. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van tien leslokalen en dateert uit 1965.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, zeven lokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde overcapaciteit heeft van drie leslokalen. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 zal deze overcapaciteit afnemen en vanaf 2016 één leslokaal bedragen.

De definitieve huisvesting is gepland in het schoolgebouw Paddepad 6, nadat de vervangende nieuwbouw voor de huidige bewoner van Paddepad 6, de openbare school voor speciaal basisonderwijs De Haagse Beek, gereed is. Hiermee wordt in 2014 gestart. Voorts wordt de mogelijkheid voor vervangende nieuwbouw voor de Insp. W.P. Blokpoelschool op de locatie Paddepad 6 in combinatie met de openbare school voor speciaal onderwijs (PI) De Strandwacht, gelegen aan Paddepad 8, onderzocht.

Voorstel:

Verhuizing van de openbare school voor speciaal onderwijs (ZMOK) Insp. W.P. Blokpoelschool, thans gehuisvest aan de Haardstede 1, naar Paddepad 6 en onderzoeken van de mogelijkheden van vervangende nieuwbouw aan het Paddepad in combinatie met de openbare school voor speciaal onderwijs (PI) De Strandwacht.

6.3.6 Insp. S. de Vriesschool (openbaar)

De hoofdlocatie van de openbare school voor speciaal onderwijs (ZMLK) Insp. S. de Vriesschool is gehuisvest aan de Heliostrooplaan 35 in het stadsdeel Escamp. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 10 leslokalen en dateert uit 1974. Verder heeft de school nog een dislocatie gelegen aan de Narcislaan 4 gelegen in Loosduinen. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 3 leslokalen en dateert uit 1974.

Tenslotte heeft deze school een aparte locatie voor het VSO, gelegen aan de Esther de Boer - van Rijklaan 80 in het stadsdeel Haagse Hout. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 17 leslokalen en dateert uit 2012.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, 29 leslokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde overcapaciteit heeft van één leslokaal. Op basis van de leerlingprognose tot en met 2027 wordt enige overcapaciteit (twee leslokalen) verwacht.

Voorstel

- **Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor speciaal onderwijs (ZMLK) Insp. S. de Vriesschool, gelegen aan de Heliotrooplaan 35.**
- **Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMLK) Insp. S. de Vriesschool, gelegen aan de Esther de Boer - van Rijklaan 80.**
- **Nader bezien of de locatie Narcislaan 4 moet blijven gehandhaafd of kan worden afgestoten.**

6.3.7 De Piramide (openbaar)

De openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (LG-LZ) De Piramide is gehuisvest aan de Melis Stokelaan 1185 in het stadsdeel Escamp. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 16 leslokalen en de hoofdlocatie dateert uit 1993. Daarnaast heeft de school een dislocatie (noodlokalen) aan de Vrederustlaan 176S met een capaciteit van vijf (tijdelijke) leslokalen en dateert uit 2006.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, 20 lokalen. Dit betekent dat de school een genormeerde overcapaciteit heeft van één leslokaal. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 is de verwachting dat de ruimtebehoefte goed aansluit bij de bestaande capaciteit.

Om aan de tijdelijke huisvestingssituatie, de dislocatie, een einde te maken wordt voor de VSO-afdeling in combinatie met de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (SH-ES) Cor Emousschool vervangende nieuwbouw gerealiseerd. Met de vervangende nieuwbouw aan de Steenwijklaan 20-26 wordt gestart in 2014.

Voorstel:

- **Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor speciaal onderwijs (LG-LZ) De Piramide gelegen aan de Melis Stokelaan 1185.**
- **Realiseren van nieuwbouw ten behoeve van de VSO-afdeling van de openbare school voor voortgezet speciaal onderwijs (LG-LZ) De Piramide (samen met de VSO-afdeling van de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (SH-ES) Cor Emousschool) thans gelegen aan de Melis Stokelaan 1185 en de Vrederustlaan 176S, aan de Steenwijklaan 20-26.**
- **Afstoten van de noodlokalen van de dislocatie van de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (LG-LZ) De Piramide gelegen aan de Vrederustlaan 176S.**

6.3.8 Cor Emousschool (openbaar)

De openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (SH-ES) is gehuisvest aan de Twickelstraat 5 in het stadsdeel Escamp. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 21 leslokalen en dateert uit 1954.

De gemeente verstrekt tevens een huurvergoeding aan De Haagse Scholen voor de tijdelijke huisvesting van de VSO-afdeling van de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs Cor Emousschool op de locatie Televisiestraat 246.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2011, 21 lokalen. De capaciteit sluit daarmee goed aan op de normatieve ruimtebehoefte.

Gezien het bouwjaar van de bestaande huisvesting is een kwaliteitsverbetering noodzakelijk. De SO-afdeling van de school komt omstreeks 2014 in aanmerking voor vervangende nieuwbouw. Deze vervangende nieuwbouw (voor 15 groepen) wordt in het kader van de Brede Buurt School Plus Moerwijk en in combinatie met openbare basisschool De Kleine Wereld gerealiseerd.

Om aan de tijdelijke huisvestings situatie, de dislocatie (huur Televisiestraat 246), een einde te maken wordt voor de VSO-afdeling in combinatie met de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (SH-ES) De Piramide vervangende nieuwbouw gerealiseerd. Met de vervangende nieuwbouw aan de Steenwijklaan 20-26 wordt gestart in 2014.

Voorstel:

- Realiseren van vervangende nieuwbouw (inclusief een gymnastieklokaal) van de SO-afdeling van de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (SH-ES) Cor Emousschool aan de Van Ruysbroekstraat 35 in het kader van de Brede Buurt School Plus Moerwijk (samen met vervangende nieuwbouw van de openbare basisschool De Kleine Wereld).

- Na ingebruikname van de vervangende nieuwbouw overdragen van de juridische eigendom van de locatie Twickelstraat 5 aan de gemeente Den Haag.

- Realiseren van nieuwbouw ten behoeve van de VSO-afdeling van de openbare school voor voortgezet speciaal onderwijs (LG-LZ) Cor Emousschool (samen met de VSO-afdeling van de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (SH-ES) De Piramide) thans gelegen aan de Televisiestraat 246, aan de Steenwijklaan 20-26.

- Na ingebruikname van de vervangende nieuwbouw beëindigen van het verstrekken van huurvergoeding voor de locatie Televisiestraat 246 ten behoeve van de VSO-afdeling van de openbare school voor voortgezet speciaal onderwijs (LG-LZ) Cor Emousschool.

6.3.9 De Strandwacht (openbaar)

De openbare school voor speciaal onderwijs (PI) De Strandwacht is gehuisvest aan het Paddepad 8 in het stadsdeel Loosduinen. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 11 leslokalen en dateert uit 1979. Een deel van de capaciteit

betreft 3 noodlokalen daterend uit 2007.

Daarnaast heeft de school een dislocatie aan de Dr. Van Weylaan 6 met een capaciteit 3 leslokalen en dateert uit 2002. Naast de genoemde locaties beschikt De Strandwacht over enkele buitenlocaties, waar leerlingen voor observatie en/of behandeling verblijven.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, 27 leslokalen. Volgens de leerlingprognose groeit de behoefte op termijn naar 31 leslokalen.

Voorstel:

- **Onderzoeken van de mogelijkheden van vervangende nieuwbouw van de openbare school voor speciaal onderwijs (PI) De Strandwacht, gelegen aan het Paddepad 8 in combinatie met de openbare school voor speciaal onderwijs (ZMOK) Insp. W.P. Blokpoelschool.**
- **Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de openbare school voor speciaal onderwijs (PI) De Strandwacht, met een dislocatie gelegen aan de Dr. van Weylaan 6.**

Stichting Horizon, Instituut voor Jeugdzorg en Onderwijs

6.3.10 Midgaard College (algemeen bijzonder)

De algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) Midgaard College is gehuisvest aan de Monsterseweg 216 in het stadsdeel Loosduinen. Het schoolgebouw wordt door de gemeente gehuurd en heeft een capaciteit van 10 leslokalen.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, 8 lokalen. Er is daarmee sprake van enige normatieve overcapaciteit. Het Midgaard College bedient een specifieke doelgroep. De leerlingen zijn allemaal onder toezicht gesteld en gesloten geplaatst in de, aan de school verbonden, Jeugdzorg Plus instelling. Er is normatief plaats voor circa 60 leerlingen.

Voorstel:

Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) Midgaard College, gelegen aan de Monsterseweg 216.

Stichting J.C. Pleysierschool

6.3.11 J.C. Pleysierschool (algemeen bijzonder)

De hoofdvestiging voor de algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) J.C. Pleysierschool is gehuisvest aan de Scheepersstraat 160 in het stadsdeel Centrum. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van 27 leslokalen

en dateert uit 2006. Daarnaast heeft de school twee dislocaties. Het schoolgebouw aan de Dr. van Welystraat 4 heeft een capaciteit van 13 leslokalen en dateert uit 2002. Het schoolgebouw aan de Asmansweg 16 heeft een capaciteit van 27 leslokalen en dateert uit 2008.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, 58 leslokalen. Dit betekent dat de school genormeerd een overcapaciteit heeft van 9 leslokalen. Op basis van de leerlingprognose tot 2027 is het de verwachting dat deze overcapaciteit enigszins zal afnemen.

Per 1 augustus 2012 is de huur van de dislocatie met een capaciteit van 3 leslokalen gelegen aan de Prinsegracht 69-72 opgezegd.

Voorstel:

- **Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) J.C. Pleysierschool, met de hoofdvestiging gelegen aan de Scheepersstraat 160.**
- **Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) J.C. Pleysierschool, met een dislocatie gelegen aan de Dr. Van Welystraat 4 .**
- **Handhaven van de bestaande huisvestingssituatie van de algemeen bijzondere school voor voortgezet speciaal onderwijs (ZMOK) J.C. Pleysierschool, met een dislocatie gelegen aan de Asmansweg 16.**

Stichting RESPONZ

6.3.12 Tyltylcentrum De Witte Vogel (algemeen bijzonder)

De hoofdvestiging van de algemeen bijzondere school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (MG-LZ) Tyltylcentrum De Witte Vogel is gehuisvest aan het Willem Dreespark 307 in het stadsdeel Escamp. Het schoolgebouw heeft een capaciteit van zeven leslokalen en dateert uit 1974. Daarnaast heeft de school een (gehuurde) dislocatie aan het Willem Dreespark 102 met een capaciteit van vijf leslokalen en dateert uit 1998 en wordt ten behoeve van 3 groepen ruimte gehuurd in het gebouw Moskousingel 34.

De normatieve huisvestingsbehoefte bedraagt, op basis van de leerlingtelling per 1 oktober 2012, 18 leslokalen. Dit betekent dat de school momenteel een genormeerd ruimtetekort heeft van zes leslokalen.

Vanwege het bouwjaar van de hoofdvestiging en het toegenomen ruimtetekort is in overleg met het schoolbestuur besloten om vervangende nieuwbouw te realiseren nabij de openbare school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (LG-LZ) De Piramide aan de Melis Stokelaan in stadsdeel Escamp. De vervangende nieuwbouw voor 16 groepen start in 2014.

Voorstel:

- **Realiseren van vervangende nieuwbouw (inclusief een gymnastieklokaal) van de algemeen bijzondere school voor (voortgezet) speciaal onderwijs (MG-LZ) Tytylcentrum De Witte Vogel op een locatie aan de Melis Stokelaan.**
- **Na ingebruikname van de vervangende nieuwbouw aan de Melis Stokelaan overdragen van de juridische eigendom van de locatie Willem Dreespark 307 aan de gemeente Den Haag.**
- **Na de eigendomsoverdracht de locatie Willem Dreespark 307 onttrekken aan de onderwijsbestemming en overdragen aan de Centrale Vastgoedorganisatie Den Haag.**
- **Na ingebruikname van de vervangende nieuwbouw aan de Vrederustlaan beëindigen van de huur van het gebouw Willem Dreespark 102 en de huur ten behoeve van 3 groepen in het gebouw Moskousingel 34.**

Samenstelling klankbordgroep

René Jongenotter	Vertegenwoordiger De Haagse Scholen
Ton van der Peet	Vertegenwoordiger Stichting Christelijk Onderwijs Haaglanden
Liesbeth Wieland	Vertegenwoordiger Lucas Onderwijs
Johan Taal	Vertegenwoordiger Stichting RESPONZ
Karel Reekers	Vertegenwoordiger J.C. Pleysierschool
Jacqueline Roelse	Vertegenwoordiger Stichting Horizon, Instituut voor Jeugdzorg en Onderwijs
Kees van Oosten	Stichting Haagsche Schoolvereniging
Bart Drenth	Gemeente Leidschendam - Voorburg
Fred Vink	Gemeente Pijnacker - Nootdorp
Ineke Heijker	Gemeente Rijswijk
Aad Voet	Gemeente Den Haag / OCW
Jan Bartelds	Gemeente Den Haag / OCW
Joop Buijs	Gemeente Den Haag / OCW